

Södertörns högskola | Institutionen för livsvetenskap

Examensarbete avancerad nivå 15 hp | Utbildningsvetenskap C |
Höstterminen 2012

Interkulturell lärarutbildning mot förskola, förskoleklass och
grundskolans tidiga år

Pedagogisk dokumentation

– en kvalitativ studie om förskollärare och
barnskötares syn på pedagogisk dokumentation
med utgångspunkt i Reggio Emilia

Av: Sanna Lundberg

Handledare: Patric Sahlén

”Pedagogical documentation”

- a qualitative study of preschool teachers and child nurses’ approach to educational documentation, based on Reggio Emilia

Abstract

By: Sanna Lundberg

Term: Autumn term of 2012

Supervisor: Patric Sahlén

Purpose: The purpose of this paper is to highlight three preschool teachers and three child nurses’ views on the educational work tool pedagogical documentation and Reggio Emilia educational philosophy, often associated with pedagogical documentation. Preschool teachers and child nurses’ are all employees under the same pre-school director, and works on three preschools located in the same area. The purpose of the selection of respondents is based on highlighting how far the staff describes the concept of educational documentation, and pedagogy of Reggio Emilia, and how far their statements are consistent with each other or not.

Question: The thesis is based on three questions;

- 1) How does preschool teachers and child nurses’ describe pedagogical documentation?
- 2) How does preschool teachers and child nurses’ describe the Reggio Emilia pedagogical philosophy?
- 3) If there are differences between the preschool teachers and child nurses’, what could these mean for the pedagogical documentation in preschool?

Method: The study is based on empirical data collected through qualitative interviews. The empirical material is based on six qualitative interviews with three preschool teachers and three child nurses’, who are in an organization which is inspired by Reggio Emilia.

Main theoretical approach: The essay consists of three main theories, Piaget, Dewey and Vygotsky. The theories are the basis of the analysis, together with previous research and the six qualitative interviews that are conducted in the context of the essay.

Result: The study's results and answers to the questions are presented in the final discussion. Our results demonstrate the difference between preschool teachers and child nurses' perception of what pedagogical documentation means for business, children and staff, and the Reggio Emilia educational philosophy.

Keywords: Pedagogical documentation, Reggio Emilia pedagogy philosophy, learning processes

Nyckelord: Pedagogisk dokumentation, Reggio Emilia pedagogikens filosofi, läroprocesser

Tack till!

Jag vill ägna ett stort tack till min handledare och de förskollärare och barnskötare som ställde upp på intervjuer. Jag vill även ägna ett stort tack till min mamma som har vart det största stödet, Tack!

Innehållsförteckning

Inledning och bakgrund	s. 6-7
Syfte.....	s. 7
Frågeställningar	s. 7
Teori	s. 7-15
Socialkonstruktivismen Piaget.....	s. 7-10
Pragmatismens filosofiska tradition- Dewey.....	s. 11-12
Sociokulturella traditionen – Vygotskij.....	s. 12-14
Teorisammanfattning.....	s. 14-15
Reggio Emilias pedagogiska filosofi	s. 15-18
Uppkomsten av den pedagogiska filosofin Reggio Emilia.....	s. 15-16
Reggio Emilia i Sverige.....	s. 16
Beskrivning av Reggio Emilias pedagogiska filosofi.....	s. 16-18
Pedagogisk dokumentation.....	s. 18-19
Tidigare forskning	s. 20-25
Hur pedagogiskt dokumentations arbete ser ut och hur det används ute i förskolorna.....	s. 20-22
Det kompetenta barnet.....	s. 22-23
Vad pedagogisk dokumentation inte är.....	s. 24
Sammanfattning av tidigare forskning.....	s. 24-25
Lokala mål och genomförande av pedagogisk dokumentation på de aktuella förskolorna	s. 25
Material och metod	s. 25-28
Etik.....	s. 26-27
Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.....	s. 27-28
Urval.....	s. 28
Analys och resultatredovisning	s. 28-39
Reggio Emilias pedagogiska filosofi.....	s. 29-31
Pedagogisk dokumentation.....	s. 32-34
Den pedagogiska dokumentationens inverkan på barn förskollärare, barnskötare samt verksamheten.....	s. 34-39
Slutdiskussion	s. 39-43

Käll-och litteraturförteckning.....s. 43-44
Bilaga 1.....s. 45

Inledning och bakgrund

Pedagogisk dokumentation i förskolan är idag ett vedertaget uttryck, som fler och fler förskolor använder i den vardagliga verksamheten. Men vad innebär det egentligen att arbeta med pedagogisk dokumentation? Vad är det för tankar, idéer och filosofi som står bakom det populära arbetssättet?

Mitt ämnesval av studie, Pedagogisk dokumentation i förskolan, grundar sig i att uppfattningen om vad pedagogisk dokumentation är, och vad det står för inte alltid är samma sak beroende på vilken förskola, förskollärare eller barnskötare du frågar. I denna studie kommer pedagogisk dokumentation och Reggio Emilias pedagogiska filosofi att belysas, i vilket jag hoppas kommer att vara av intresse för framtida studier av samma karaktär samt för praktiserande pedagoger. Studien inriktar sig på förskollärare och barnskötarens uppfattning av pedagogisk dokumentation och Reggio Emilias pedagogiska filosofi.

Pedagogen, föreläsaren och författaren Karin Wallin beskriver pedagogisk dokumentation och Reggio Emilias pedagogiska filosofi i sin bok, *Reggio Emilia och de hundra språken* (2004),

Dokumentation ger möjligheter att inse och förändra. Man forskar alltså inte enbart i barnen. Minst lika viktig är dokumentationen för att forska i sig själv och utveckla det egna arbetet. För att pedagogiken verkligen skall vara en levande process.

Observationen-dokumentationen-tolkningen tvingar en att bryta förlegade vanor i sättet att arbeta och frångå sina gamla rutiner (Wallin 2004, s. 133)

Den pedagogiska dokumentationen har sin grund i Reggio Emilias pedagogiska filosofi, som kommer från den lilla staden Reggio Emilia i Italien. I Sverige finns det idag flertalet förskolor som är Reggio Emilia inspirerade och som arbetar med pedagogisk dokumentation. Det pedagogiska arbetet i Reggio Emilia används i de Svenska förskolorna som en inspirationskälla och en form av prisma, som ger perspektiv åt skoltraditioner, barnen, läroprocesser och begreppet kunskap (Dahlberg & Åsén 2005, s. 209). Inspiration som metod lämnar utrymme för tolkning, vilket medför att uppfattningen och kunskapen kring pedagogisk dokumentation och dess filosofiska bakgrund förefaller vara av olika karaktär ute i förskolorna. Om man vidare tittar på läroplan för förskolan i Sverige är den på flera sätt inspirerad av Reggio Emilias pedagogik. Framförallt de delar i läroplanen som berör betydelsen av det pedagogiska arbete, där barns olika kulturella uttrycksformer och språk lyfts

fram, samt pedagogens egna reflektioner kring utveckling och tänkande, som bland annat sker genom pedagogisk dokumentation (Jonstoj & Tolgraven 2001, s. 23). I Lpfö 98 reviderad 2010 kan man läsa under punkt 2.6 uppföljning, utvärdering och utveckling,

Förskolans kvalitet ska kontinuerligt och systematiskt dokumenteras, följas upp, utvärderas och utvecklas. För att utvärdera förskolans kvalitet och skapa goda villkor för lärande behöver barns utveckling och lärande följas, dokumenteras och analyseras. För att stödja och utmana barn i deras lärande behövs kunskap om varje barns erfarenheter, kunnande och delaktighet samt inflytande över och intresse för de olika målområdena (Lpfö 98 reviderad 2010, s. 14)

Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka tre förskollärare och tre barnskötares syn på pedagogisk dokumentation med utgångspunkt i Reggio Emilias pedagogiska filosofi. Studien utgår ifrån pedagogernas uppfattning, och vill visa på huruvida de har samma uppfattning om pedagogisk dokumentation, och vad det innebär för verksamheten och individerna som berörs av den, samt uppfattningen om den pedagogiska filosofin; Reggio Emilia.

Förskollärarna och barnskötarna ingår i samma förskole enhet. Samtliga förskolor utgår från förskolans läroplan och kommunens mål.

Frågeställningar

1. Hur beskriver förskollärarna och barnskötarna pedagogisk dokumentation?
2. Hur beskriver förskollärarna och barnskötarna Reggio Emilias pedagogiska filosofi?
3. Om det finns skillnader i förskollärarnas och barnskötarnas beskrivningar, vad kan dessa få för betydelse för det pedagogiska dokumentationsarbetet på förskolan?

Teori

Socialkonstruktivismen

Roger Säljö professor i psykologi skriver i boken *Lärande skola bildning* (2010), om den kognitiva revolutionen som inleds under 1950-talet. De kognitiva tanketraditionerna återförde tänkande och mentala företeelser som centrala i förståelse av utveckling samt lärande.

Intresset skiftade till att fokusera på hur människan förstår problemlösning, bildar begrepp och hur vi upptäcker omgivningen på ett meningsfullt sätt (Säljö 2010, s.154).

Säljö beskriver och tolkar den Schweiziske pedagogen och forskaren Jean Piaget (1896-1980), som anses vara en av det senaste århundradets mest inflytelserika forskare inom samhällsvetenskap (Säljö 2010, s.162). Piagets utvecklingspsykologi och de teoretiska perspektiven har fått stor betydelse för utbildning och den allmänna synen på barns utveckling (Säljö 2010, s.162). Säljö beskriver att Piagets grundläggande intresse berörde vad Piaget själv benämnde som genetisk epistemologi, vilket i gemene mans mun kan beskrivas som kunskap och huruvida den utvecklas i en mer allmän mening (Piaget enligt Säljö 2010, s.163). Piaget beskriver sitt eget forskningsintresse som teoretisk, och han menar att hans studier av barnutveckling var ett medel för honom att skapa förståelse av grundläggande kunskapsteoretiska frågor (Piaget enligt Säljö 2010, s.163).

Piaget anses vara företrädare för en rationalistisk tradition, genom att han intresserade sig för det kognitiva och utveckling av dess funktioner (Piaget enligt Säljö 2010, s.164).

Piagets perspektiv på utveckling och lärande är dock olik de som differentiella psykologin och kognitivismen företräder. Förståelsen av Piagets forskning är att han valde att ta avstånd från den differentiella psykologin (Piaget enligt Säljö 2010, s.163). Kognitivismen och den differentiella psykologin utvecklades under 1950- och 1960-talet, utvecklingen skedde parallellt med datortekniken (Säljö 2010, s.157). Utgångspunkten i kognitivismen var att varje människa ansågs vara en informationsbehandlande varelse, i likhet med hur datorer hämtar in och kodar information, ansågs människan använda liknande metoder för att inhämta information. Människan hämtar in och kodar informationen genom sina sinnen, processar den i hjärnan och lagrar den sedan i minne, som vi sedan kan återbesöka och ta fram igen (Barsalou enligt Säljö 2010, s.157).

Den kognitivistiska traditionen ägnade sig åt forskning som berör fler områden; problemlösningar, minnet, perception, lärande samt textförståelse. Minnesforskningen blev den mest omfattande forskningen, och man kom inom traditionen fram till minnessystem, korttidsminnet och långtidsminnet (Barsalou enligt Säljö 2010, s.158). Korttidsminnen är begränsat till den aktiva informationen, till skillnad från långtidsminnet som kan lagra in mer kunskap, som inom kognitivismen beskrivs som kognitiva strukturer och scheman (Barsalou enligt Säljö 2010, s.159). Kognitivisterna anser att kunskap och lärande innebär att människor kombinerar och bearbetar information, och där lärandets syfte är att befästa informationen i långtidsminnet (Säljö 2010, s.159). Utmärkande för denna tradition är även att mental

verksamhet är överordnad kunskap över praktisk verksamhet. Språket och fysiskt handlande är ett resultat av förståelse (Säljö 2010, s.159).

Piaget hade ett stort intresse av att undersöka *hur* barn kommer fram till en förställning eller ett svar, och inte *om* barnet kan svara på allmänna frågor (Piaget enligt Säljö 2010, s.163).

Piaget ansåg att barns tänkande borde ses som en process och inte som en produkt, vilket utgör en viktig skillnad i en pedagogisk verksamhet (Piaget enligt Säljö 2010, s.163). Piagets utgångspunkter i forskningen kring kunskapsintresse, gällande huruvida barn resonerar och tolkar sin omvärld, ansåg Piaget inte finnas i den differentiella psykologin (Piaget enligt Säljö 2010, s.163).

Piaget intresserade sig för kognitiv utveckling. Han fokuserade på tänkandets struktur och han riktade mycket uppmärksamhet mot logiskt tänkande, Piaget uppfattade den kognitiva utvecklingen som karakteriserande inom abstrakt tänkande. Piaget ansåg att utveckling verkar som mer grundläggande process, till skillnad från lärande (Piaget enligt Säljö 2010, s.164).

Piaget anser att människor karaktäriseras av en strävan mot en jämvikt i sin omgivning, med vilket han menar att människor förstår händelser i sin omvärld samt hur människor bör agera i den, Piaget benämner detta beteende som *ekvilibrium*. *Ekvilibrium* uppnås genom kognitiv anpassning-adaptation (Piaget enligt Säljö 2010, s.164). Adaptation innefattar två grundläggande mekanismer som Piaget beskriver i två termer av, *assimilation* och *ackommodation* (Flavell enligt Säljö 2010, s.164). *Assimilation* innebär att människor gör informationsintag från sin levda omvärld, informationen bygger på den egna erfarenheten. Påbyggnaden av den egna erfarenheten sker i en linjär mening. När människan gör nya erfarenheter utvecklas det vissa kognitiva strukturer, strukturerna assimileras, vilket i sin mening betyder att de nya erfarenheterna ställs samman mot tidigare kunskaper, vilket leder till berikande och vidgande av tidigare kunskaper. De som tidigare var grunden för den kognitiva logiken har breddats (Piaget enligt Säljö 2010, s.164). *Ackommodation* är en process som anses vara av en mer omvälvande karaktär. Nya erfarenheter agerar förändrande gentemot människans tidigare sätt att tänka, den erfarenhet man är med om skapar en kognitiv konflikt. Då människor enligt Piaget ständigt vill upprätthålla en jämvikt och balans, *ekvilibrium*, måste då människan vid en kognitiv konflikt ändra sitt sätt att tänka om världen, *ackommodation* sker (Piaget enligt Säljö 2010, s.164). Säljö beskriver att dessa två mekanismer, *assimilering* och *ackommodation*, som båda är sidor av adaptationen, som två skilda processer. Han beskriver vidare att det är mänsklig anpassning till sin omvärld, och att

processerna alltid är närvarande samtidigt då de som tidigare beskriver är två sidor av adaptionen (Säljö 2010, s.165).

Piaget har även ansetts som en företrädare för ytterligare en allmän psykologisk teori, konstruktivismen. Synen på den enskilda individen inom konstruktivismen kan beskrivas som följande; det är den enskilda individen som själv skapar sin verklighetsbild och detta utifrån sina egna erfarenheter (Piaget enligt Säljö 2010, s.165). Här kommer Piagets mest erkända tankar och idéer till uttryck, det handlar om Piagets teoribygge; stadieteorin. Både Piagets stadieteorin och syn på den kognitiva utvecklingen bygger på biologiska metaforer om människors utveckling från embryon till fullt utvecklade människor (Säljö 2010, s.165).

Piaget själv ansåg inte stadieteorin som sin mest framstående teori, dock var det denna teori som uppmärksammades mest av hans kritiker (Säljö 2010, s.165). Piagets stadieteorin bygger på ett antal huvud stadier i en människas utveckling och anpassning till omvärlden. Huvud stadierna är åldersuppdelade, det första stadiet påträffas vid cirka två års ålder och benämns som det *sensomotoriska stadiet*. I detta stadie är utvecklingen framförallt inriktad mot att individen ska lära sig behärska sin kropp, och grundläggande intellektuella samt perceptuella upptäckter. Detta stadie berör även upptäckten av att världen finns där och är oberoende av den enskilda individens göromål (Piaget enligt Säljö 2010, s.165). Det andra stadiet benämns som, *de konkreta operationernas stadium*, och påträffas i åldrarna sex till tolv. I detta stadium utvecklas barnets förmåga att tänka abstrakt om sig själv och världens befintlighet. Barnen utvecklar kunskaper i att tänka hypotetiskt och i orsak-verkan mönster, utvecklingen berör också barnets intellektuella förmågor. I detta stadie beskriver Piaget även att barnet lär sig en av de viktigaste utvecklingsbanorna hos mänskligheten; skilja på hur något ”ser ut” och hur ”det verkligen är” (Piaget enligt Säljö 2010, s.166). Stadiet kan i sig delas upp;

preoperationella stadiet och *de konkreta operationernas stadium*. I det *preoperationella stadiet* befinner sig barnet mellan åldrarna två till sex år. Barnets förmåga till språkligt och symboliskt tänkande utvecklas i detta stadie (Piaget enligt Säljö 2010, s.166). Det sista stadiet benämns, *de formella operationernas stadium*, här befinner sig barnet vid tolv års ålder.

Barnets förmåga att tänka abstrakt och symboliskt är färdigutvecklat, vilket leder till att barnet inte behöver manipulera objekt eller föremål, utan har en förmåga att tänka hur saker och ting förhåller sig. Piaget menar att barnet då har nått en medvetenhet, att det finns mönster och regler att förhålla sig till (Piaget enligt Säljö 2010, s.167).

Pragmatismens filosofiska tradition

Roger Säljö professor i psykologi tolkar filosofen, forskaren och samhällsdebattören John Dewey, och pragmatikens filosofiska tradition i boken *Lärande skola bildning* (2010). Säljö beskriver att pragmatismen är en filosofisk tradition som kan förknippas med namn som John Dewey (1859-1951), (Säljö 2010, s.173). Deweys huvudsakliga intresse som genomsyrat hela hans liv och forskning, är att utveckla skolan i ett demokratiskt samhälle (Dewey enligt Säljö 2010, s.177). Deweys har utgångspunkt i ett perspektiv att individen ska bekanta sig med alla de färdigheter samt kunskaper som är nödvändiga för att leva i ett demokratiskt samhälle (Dewey enligt Säljö 2010, s.177). Dewey kom fram till att stifta bekantskap med de färdigheter och kunskaper som anses nödvändiga i ett demokratiskt samhälle, utgör en viktig del för att varje samhällsmedborgare ska få ett rikt liv (Dewey enligt Säljö 2010, s.177). Dessa parametrar utgör grunden för- och genomsyrar Deweys syn på undervisning och pedagogik (Dewey enligt Säljö 2010, s.177). Säljö beskriver att skolans främsta uppgift är att förbereda varje individ för samhället och demokrati. Bra undervisning ska leda till förståelse samt behärskning av alla de redskap som behövs för att kunna ta en aktiv del i ett demokratiskt samhälle (Säljö 2010, s.177). Dewey menar att för att denna typ av undervisning ska kunna ske måste skolan bygga på en demokratisk grund (Dewey enligt Säljö 2010, s.178).

Pragmatismens syn på kunskap är ganska säregen, kunskap ses inom pragmatismen som en form av sanningsbegrepp. Vilket innebär att utövare av pragmatismens filosofi har en utgångspunkt i hur kunskap fungerar för individer i deras vardag (Säljö 2010, s.175). Säljö uttrycker att kunskap och vad som utmärker kunskap inom pragmatismen, är något som människor använder vid problemlösningar och vid hantering av olika situationer, kunskap kan ses som ett hjälpmedel i vardagen (Säljö 2010, s.175). Pragmatiker anser att kunskap inte kan definieras på ett abstrakt plan eller tidlöst sätt, och att det är meningslöst att försöka besvara frågor kring kunskap med utgångspunkt i några av dessa begrepp. Pragmatikerna utgår således från att kunskap är en del av människors fungerande vardag, kunskap ska även kunna kopplas till den enskilda individens erfarenhetsvärld (Säljö 2010, s.175).

Den pragmatiska filosofins traditioner uttrycker ytterligare en aspekt av kunskap och dess innebörd för individen. Traditionen har tagit ett medvetet avstånd från särskiljning utav teori och praktik. Enligt pragmatikerna går det inte att dela dessa begrepp, då människors inlärning

inte kan delas upp i en teoretisk- och praktiskinläring. Kunskap hos människan är en integrerad verksamhet mellan praktik och teori, praktiska handlingar skulle inte kunna utföras utan tänkande och reflekterande (Säljö 2010, s.175). Säljö gör en begreppsbeskrivning av begreppen teori och praktik, utifrån ett pragmatiska synsätt; *Teori* är reflektioner, tänkande samt idéer och *praktik* innefattar det som finns i allt människor sätter i verk (Säljö 2010, s.175).

Under hela 1900-talet hade Deweys pedagogiska idéer stort inflytande bland annat i Sverige, han inspirerade många inom skolreformen. Dewey formulerade sina pedagogiska idéer som ”learning by doing” (Dewey enligt Säljö 2010, s.174). Gunnar Sundgren professor i pedagogik beskriver Deweys pedagogiska idéer i boken, *Boken om pedagogerna* (2005). Sundgren beskriver Deweys pedagogik, och att det handlar om de meningsfulla handlingarna, som besitter en kedja av avsikter, planering-handling- reflektion-resultat. Handlingar utan mening, anser Dewey poänglösa (Dewey enligt Sundgren 2005, s.90). I sin pedagogik talar Dewey återkommande om tre olika begrepp; aktivitet, verksamhet samt erfarenhet. Dessa begrepp måste kvalificeras för att en grund för lärande ska uppstå (Dewey enligt Sundgren 2005, s.90). Säljö talar om Deweys ”learning by doing”, som en pedagogik som ska göra arbetet mer barncentrerat och anpassat till barn med olika förutsättningar. Dewey praktiserar inslag av både teoretisk- och praktisk verksamhet, för att underlätta intaget av kunskaper för barnet (Dewey enligt Säljö 2010, s.174).

Säljö anser att språket är det främsta redskapet för att göra barnet delaktig i abstrakta kunskaper och färdigheter i samhället. Det är genom kommunikation som vår erfarenhetsvärld vidgas (Säljö 2010, s.179). Dewey anser att språket är ett viktigt undervisningsinstrument, som ger oss möjlighet att ta del av andras tidigare erfarenheter och även berika våra egna erfarenheter. Dewey menar vidare att språket är en unik kunskapsform för människan, vilket gör oss delaktiga i en civiliserad värld (Dewey enligt Säljö 2010, s.179). Dewey varnar dock för att språket som undervisningsinstrument kan medföra att barnen blir passiva och absorberande, vilket riskerar att inläringen enbart sker för skolans skull (Dewey enligt Säljö 2010, s.179).

Den sociokulturella traditionen

Roger Säljö tolkar forskaren och pedagogen Lev Semenovich Vygotskijs i boken, *Lärande skola bildning* (2010), och hans tankar kring den sociokulturella traditionen. Den sociokulturella traditionen har utgångspunkt i lärande, utveckling och språk (Säljö 2010, s.183). Inom den sociokulturella traditionen handlar utveckling och lärande om människors tillgångar att utveckla förmågor som är kulturella i sin karaktär, så som att läsa, skriva och räkna. I sociokulturella sammanhang kallas utvecklingen av dessa kulturella förmågor medierade redskap (Säljö 2005 & 2010, s.184-185). Mediering är ett av den sociokulturella traditionens huvudsakliga begrepp, som avser att människor i sin inlärning och utveckling använder redskap för att förstå samt agera i sin aktuella omvärld (Säljö 2010, s.185).

I sin inledande analys av människan som en ständigt utvecklande varelse, menar Vygotskij på att människan använder sig av två olika medierade redskap; språkliga och materiella. Vygotskij benämnde de språkliga redskapen som psykologiska redskap (Vygotskij enligt Säljö 2010, s.185). Vygotskij beskriver även två olika funktioner av de psykiska redskapen, höga och låga psykologiska funktioner. Med de lägre psykologiska funktionerna menar Vygotskij att man finner enkla reaktioner och fundamentalt beteende. Han beskriver även att dessa lägre psykologiska funktioner ligger som medfödda reaktioner hos barnet. I de högre psykologiska funktionerna beskriver Vygotskij mer komplexa färdigheter, som barnet anskaffat sig från den kulturella praktik de lever i. På denna psykologiska nivå handlar det om hur människor lär sig att behärska språklig kommunikation, lösa problem, förståelse för sin egen och andras förekomst. De högre psykologiska funktionerna avser även att människor lär sig att hantera de medierade redskapen (Vygotskij enligt Säljö 2005, s.117). Idag förekommer det att de språkliga redskapen benämns som mentala eller intellektuella redskap. De språkliga, mentala eller intellektuella redskapen kan exempelvis vara skriven text samt siffror (Vygotskij enligt Säljö 2010, s.185). Innebörden av kommunikation och tankar är således människors användning av de kulturella redskapen, vilket är typiskt för människor då vi förstår och ser omvärlden utifrån hur våra kulturella erfarenheter tillåter oss att se den. Språkliga redskap utvecklas inom den kulturella gemenskapen (Säljö 2010, s.186).

Vygotskij ser detta som att människan tänker ”i omvägar” och inte upplever världen ur ett direkt perspektiv, detta förklarar han genom användningen av de medierade redskapen (Vygotskij enligt Säljö 2010, s.185).

Mediering sker även genom fysiska redskap, och flertalet företrädare för den sociokulturella traditionen menar att det inte är givande att dela på de mentala och fysiska redskapen som vi tillhandahåller oss med. Företrädarna för dessa tankar betonar att användningen av redskapen

förekommer tillsammans och att de utgör varandras förutsättningar. När man gör en sammankoppling mellan de mentala och fysiska redskapen kommer de sociokulturella traditionerna mycket nära de synsätt som pragmatikerna och John Dewey utgår från när de tittar på lärande. Vilket innebär att färdighet och kunskap inte bara är teoretiska eller praktiska, utan de är sammankopplade och beroende av varandra (Säljö 2010, s.187). Enligt den sociokulturella traditionen och Vygotskij har språket en unik position som medierade redskap, där språket inom sociokulturen förstås som ständigt utvecklingsbart och som ett samspel mellan andra uttryckningsformer, exempelvis bilder och fotografier (Säljö 2010, s.188). Vygotskij talar om språket som det främsta redskapet, då det är genom språket vi kan kommunicera med andra människor, förstå och organisera vår omvärld och skapa gemensam förståelse med våra medmänniskor (Vygotskij enligt Säljö 2010, s.187-188).

Appropriering är ytterligare ett centralt begrepp inom sociokulturen. Begreppet används inom traditionen för att beskriva och förstå lärande (Säljö 2010, s.190). Innebörden av begreppet för den enskilda individen är att lära sig att bruka kulturella redskap samt hur de medierar i världen, det vill säga de färdigheter vi lär oss att behärska (Säljö 2010, s.190). Inläringen av de kulturella redskapen sker övervägande i barnets vardag. Apporering sker i ett tidigt skede i barnets liv och är mycket betydelsefullt. Det är under detta skede som barnet lär sig sitt första språk, förstå socialt samspel och utvecklar sin identitet (Säljö 2010, s.190). Vygotskij ser människan som en ständigt utvecklande individ, med möjlighet att apporera kunskaper i flera olika situationer (Vygotskij enligt Säljö 2010, s.191).

Vygotskij kanske är mest erkänd för sitt begrepp den *proximala utvecklingszonen*. Med detta begrepp menar han, att när människor kan behärska en färdighet är de även mycket nära att behärska ytterligare en ny färdighet. Utvecklingszonen är den zon där människan är känslig och mottagbar för nya förklaringar och instruktioner, han betonar här betydelsen av att lärare eller kamrater stöttar och vägleder den lärande individen, så att nya kulturella redskap kan besittas (Vygotskij enligt Säljö 2010, s.191-192).

Teorisammanfattning

Nedan följer en sammanfattning av de ovan redovisade teorierna.

Socialkonstruktivismen och Jean Piaget har en teoretisk syn på lärande och kunskap. Piaget riktade ett stort intresse till tänkandets struktur och logiskt tänkande. Utifrån att Piaget ansåg

att varje människa karaktäriseras av en strävan mot jämvikt i sin levda omgivning, uppkom det två begrepp som beskriver hur människan skapar jämvikt, *assimilation* och *ackommodation*. *Assimilation* kan i stora drag förklaras med att människor gör informationsupptag från sin levda omvärld, där informationen bygger på egna erfarenheter i en linjär mening. *Ackommodation* kan i stora drag förklaras som en process som är mer omvälvande. Nya erfarenheter agerar förändrande och skapar en kognitiv konflikt. Piaget har även utvecklat en stadieteori, som bygger på tre huvud stadier, *sensomotoriska stadiet*, *de konkreta operationernas stadium* och *de formella operationernas stadium*. De olika stadierna är åldersindelade. Stadieteorin bygger på att människor i olika åldrar uppehåller sig i olika stadier, och där individen utvecklar olika färdigheter.

Pragmatismens filosofiska tradition och John Dewey förhåller sig mer praktisk till lärande och kunskap. Inom pragmatismens filosofiska tradition anser man att särskiljning av teori och praktik inte är möjligt, då människors inläring är en integrerad verksamhet mellan teori och praktik. Deweys pedagogiska idéer benämns som ”learning by doing”, och handlar om meningsfulla handlingar, som utgör en kedja av avsikter, planering-handling-reflektion-resultat. Utövare av pragmatismen anser att Deweys pedagogiska idéer som berör inslag av både teoretisk- och praktisk verksamhet, underlätta intaget av kunskaper för barnet.

Den sociokulturella traditionen och Lev Semenovich Vygotskij förhåller sig både teoretisk och praktisk till inläring och kunskap. Inom den sociokulturella traditionen handlar lärande om människors utveckling av kulturella förmågor. Dessa förmågor kallas inom traditionen för *medierade redskap*. Vygotskij anser att det finns två typer av medierade redskap, språkliga och materiella. Vygotskij har även utvecklat begreppet den *proximala utvecklingszonen*. Med detta begrepp menar Vygotskij att när en individ behärskar en färdighet, är individen även nära att behärska en ny erfarenhet. Utvecklingszonen är den zonen där individen är mottagbar för nya instruktioner och förklaringar.

Reggio Emilias pedagogiska filosofi

Uppkomsten av den pedagogiska filosofin Reggio Emilia

Loris Malaguzzi 1921-1994, var professor och folkskollärare samt en av Italiens första psykologer. Malaguzzi hade flera moderna pedagogiska idéer (Wallin 2004, s.11-15).

Malaguzzi utvecklade de filosofiska och pedagogiska tankarna som genomsyrar hela Reggio Emilias pedagogiska filosofi (Rinaldi 2001, s.88). Malaguzzi är därmed en av de viktigaste personerna för Reggio Emilia filosofin, han medverkade vid starten av den första kommunala

förskolan i den lilla staden Reggio Emilia i Italien. Malaguzzi blev 1963 barnomsorgschef, som tidigare tillhört den Katolska kyrkans roll i samhället. Malaguzzi såg till att ett kvalitativt utvecklingsarbete skedde i daghemmen, han såg till att dokumentation, ständiga diskussioner och dialoger byggdes in i daghemsorganisationen, för att skapa en demokratisk kultur (Wallin 2004, s.11-15).

Malaguzzi hade en tydlig syn på den kompetens som var lärare bör inneha. Hans syn på lärare och deras kompetens handlar bland annat om att läraren ska kunna inta olika roller och positioner tillsammans med barnen och i verksamheten (Malaguzzi enligt Rinaldi 2001, s.88.89).

Reggio Emilia i Sverige

Sverige var ett av de första länderna som inspirerades och tog intryck från Reggio Emilia pedagogikens filosofi (Jonstoj & Tolgraven 2001, s.75). Sedan 1992 pågår ett samarbete mellan forskare i Sverige och kommunala förskolor i Reggio Emilia. Samarbetet har fört med sig olika projekt med fokus på Reggio Emilia och deras arbete, de har även agerat inspirationskälla för Reggio Emilia inspirerade förskolor runt om i Sverige. År 1993 bildades Svenska Reggio Emilia institutet i Stockholm, som fick till uppgift att ta vara på det stora intresse som fanns för Reggio Emilia i Sverige och de andra nordiska länderna (Dahlberg & Åsén 2005, s.209). Idag erbjuder Svenska Reggio Emilia institutet bland annat föreläsningar, kurser och utbildningar, material, litteratur, information om Reggio Emilia pedagogiken samt nätverk runt om i Sverige och i Norden (www.reggioemilia.se).

Beskrivning av Reggio Emilias pedagogiska filosofi

Professorn Gunilla Dahlberg och Gunnar Åsén docent i pedagogik beskriver, att det pedagogiska arbetet som har utvecklats inom Reggio Emilias filosofi kännetecknas bland annat av stor respekt för barns rättigheter och potentialer. Arbetet präglas av att lärande och kunskap har sin utgångspunkt i tankar och erfarenheter, där man även utvecklar och utmanar barnen (Dahlberg & Åsén 2005, s.190). Reggio Emilias bild av barnet på förskolan är sedd som en aktiv medkonstruktör som har sin resurs i sin kommunikativa förmåga med omvärlden (Lenz Taguchi 1999, s.59). Professorn Carla Rinaldi uttrycker att man inom Reggio Emilia ser barnen som en aktiv medkonstruktör i verksamheten, hon tillägger även att barnet i förskolan varje dag ska få möjlighet att tillsammans med pedagoger och andra barn upptäcka, utforska, försöka förstå och finna meningar. Hon uttrycker vidare att pedagogen i förskolan

ska förstå vikten av att begripa hur barn tänker och tolkar sin verklighet, frågar och förstår innebörden av sin relation med verkligheten (Rinaldi 2001, s.79).

Producenterna och skribenterna Tove Jonstoj och Åsa Tolgraven beskriver i boken, *Hundra sätt att tänka om Reggio Emilias pedagogiska filosofi* (2001), Reggio Emilia filosofins syn på pedagogisk verksamhet. I Reggio Emilia är demokrati, barns rättigheter och kunskap avgörande begrepp för en pedagogisk verksamhet, det tar tid att finna ett gemensamt synsätt på begreppen. Vilket i stort innebär att lyssnande, reflekterande dokumentation samt samtal bör vara i fokus för att hitta ett gemensamt synsätt. Reflektion berör både pedagogen och barnets utveckling, och samtalen kan liknas vid en motor som för verksamheten framåt (Jonstoj & Tolgraven 2001, s.17-18). Relationernas och lyssnandets pedagogik, är en av metaforerna i Reggio Emilia som är utmärkande för filosofin (Rinaldi 2001, s.79). Inom Reggio Emilia har man en övertygelse om att pedagogisk praktik kräver ständig reflektion och bearbetning för att denna ska kunna utvecklas, och tillföra entusiasm, nyfikenhet och engagemang i de praktiska göromålen i verksamheten. Ett reflekterande förhållningsätt ställer höga krav på pedagogen och dennes professionalitet i sin yrkesroll. För att utveckla ett medforskande förhållningsätt och utforma problemlösningar i form av tema-och projektarbeten, har man inom Reggio Emilia pedagogiken utformat ett sätt att arbeta och tänka kring pedagogisk dokumentation. Dokumentationen får en central och självklar del i den dagliga verksamheten. Resultatet av denna typ av fokusering på dokumentationen bidrar till att synliggöra barn och pedagogers läroprocesser och arbete (Dahlberg & Åsén 2005, s.205). Karin Wallin är själv pedagog och har i sitt yrkesliv besökt staden Reggio Emilia. Walin talar om att inom Reggio Emilia sker det en ständig växelverkan mellan arkitekturens språk och den pedagogiska viljan till ständig delaktighet (Wallin 2004, s.18, 39). Strävan ligger i att verksamheten ska spegla ett gemensamt synsätt och val av arbetsmetoder som pedagoger och barn utvecklat tillsammans. Förskolan är en levande organisation som ska vara öppen för förändring och där alla ska ha möjlighet att vara delaktiga i utvecklingen av den (Jonstoj & Tolgraven 2001, s.40-41).

Reggio Emilia pedagogiken strävar efter en ömsesidig förståelse av individen, vilket möjliggör dialog och kommunikation med det lilla barnet (Rinaldi 2001, s.81).

I Reggio Emilias pedagogiska filosofi tittar man på dokumentation som en integrerad del i det dagliga arbetet, som ett lämpligt arbetsverktyg som ska främja lärandeprocesser, förändra och synliggöra relationen mellan undervisning och lärande (Rinaldi 2001, s.78). Vea Vecchi ateljerisa och föreläsare, menar att pedagogisk dokumentation används även när man vill och

försöker närmar sig olika frågeställningar. Dessutom används dokumentationen som en planläggning för att utveckla förskolan och pedagogernas arbete (Vecchi 2001, s.160).

De tre teorier som presenteras i studien, Socialkonstruktivismen och Piaget, Pragmatismen och Dewey, samt Sociokulturen och Vygotskij, kan alla utgöra grunden för synen på lärande i Reggio Emilias pedagogiska filosofi. Teorierna är alla överförbara på verksamheter som är inspirerade av Reggio Emilias pedagogiska filosofi.

Pedagogisk dokumentation

Pedagogisk dokumentation är ett förhållningssätt till dokumentation på förskolan, som kan se ut på flertalet sätt. Den pedagogiska dokumentationen har till syfte att vara en del av den dagliga verksamheten där pedagoger, barn och föräldrar får ett utbyte av varandra och tillsammans med varandra, genom gemensamma diskussioner, reflektioner och återblickar. De gemensamma processerna som pedagogisk dokumentation bidrar till i verksamheten ska fungera utvecklande för pedagogerna, barnen och verksamheten. Medvetenhet och synliggörande av varje individ och dess inlärningsprocess lyfts och tydliggörs genom arbete med pedagogisk dokumentation (Skolverkets stödmaterial 2012).

Pedagogisk dokumentation innebär flera olika former av arbete och det material som dokumenteras är av olika karaktärer, exempelvis; fotografier, barnens egna alster, ljudupptagningar, videofilmer och anteckningar. Detta är olika former av hur pedagogisk dokumentation kan se ut och vilken form arbetet kan ta sig. Professorerna Gunilla Dahlberg, Peter Moss och Alan Pence har i sin forskning kommit fram till att mångfalden av materialet i dokumentationen bidrar till att arbetet blir gripbart och synligt, då pedagogisk dokumentation omfattar materialet som ett hjälpmedel i verksamheten (Dahlberg, Moss & Pence 2003, s.220-221). Pedagogisk dokumentation är en process med syfte att synliggöra en lärandeprocess och det viktiga innehållet i denna process. Innehållet i processen utgör det stoft vilket både pedagoger, barn och föräldrar kan söka sig till, för reflektion och diskussion. Pedagoger och barn kan genom återblickar i materialet se sin egen läroprocess och utveckling. Man kan även se verksamhetens utveckling genom pedagogiskt dokumentations arbete, därmed kan verksamheten med stöd av reflektioner som uppkommer i samband med återblickar utvecklas åt det håll som verksamheten, barnen och pedagogerna behöver och kräver (Dahlberg, Moss & Pence 2003, s. 220-221).

I Skolverkets bok *Uppföljning, utvärdering och utveckling i förskolan – pedagogik dokumentation* (2012), tolkas Gunilla Dahlberg och Hillevi Lenz Taguchis tankar om begreppet pedagogisk dokumentation. De beskriver pedagogiskt dokumentationsarbete som följande; Pedagogisk dokumentation kan beskrivas som ett kollaborativt utforskande arbetssätt, i vilket man tar tillvara på olikheter i varje enskild individs utförande och tankar. Pedagogerna förhåller sig öppet och direkt till barnets utforskande, nyfikenhet och de frågor som uppkommer i samband med utforskande av fenomen. I arbetet med pedagogisk dokumentation ska pedagogen ses som medforskare och inte lotsa barnen. Pedagogisk dokumentation hör inte till ett specifikt arbetssätt (Dahlberg & Lenz Taguchi 1994). Pedagogisk dokumentation ger förskolans arbete goda förutsättningar att lyckas med att barnens nyfikenhet, utforskar glädje och lust att lära utgör stommen i den dagliga verksamheten. Då pedagogisk dokumentation synliggör och lyfter ett utforskande arbetssätt, blir dokumentationen nödvändig för ett utforskande arbetssätt i förskolan. Dokumentation synliggör barnens problem och frågeställningar samt intressen, som leder till att de kunskaper som uppstår i utforskandet blir synliga. Kunskaper, intressen och frågor som uppstår i den dagliga verksamheten är ögonblick av vad som dagligen sker i barngruppen. Pedagogisk dokumentation finns kvar som ett fysiskt ting av kunskaps ögonblick (Skolverkets stödmaterial 2012, s.24).

Pedagogisk dokumentation fordrar reflekterande samtal tillsammans med barnen, och utgör en central del som bidrar till att pedagogerna kan avgöra hur verksamhetens arbete kan fortskrida och vilka utvecklings möjligheter som finns. Reflektion av det dokumenterade arbetet gör det möjligt för pedagogen att upptäcka och urskilja det individuella barnet. Pedagogen har möjlighet att se socialt samspel, lek, skapande samt förståelse av barns egna erfarenheter. Detta kan sedan användas i samtal med barnen och i samtal med andra pedagoger och även utveckling av verksamheten. Samtalen kring dokumentationen ger tillbaka till verksamheten då både arbetssätt och den enskilda individen blir synlig. Pedagogerna får en överblick av vad verksamheten bör innehålla för att tillgodo se och synliggöra alla barn (2012, s.24).

Hillevi Lenz Taguchi utredningssociolog och doktorand i pedagogik, beskriver att nyare forskning i allt högre utsträckning betonar människors relation till den omgivande fysiska världen. I med detta har relationellt och interaktivt lärande delvis fått en ny innebörd, vilket innebär att det idag inte längre enbart är de interpersonella och socialrelationerna som står i fokus. Idag står även relationerna mellan människor och den fysiska omvärlden i fokus.

Denna nyare forskning har bidragit till att förståelsen av tankesätt kring val av arbetssätt, lärande och dokumentations arbete är av stor betydelse (Lenz Taguchi 2012, s.26).

Tidigare forskning

Hur pedagogiskt dokumentationsarbete ser ut och hur det används ute i förskolorna

Hillevi Lenz Taguchi utredningssociolog och doktorand i pedagogik beskriver pedagogisk dokumentation som ett pedagogiskt arbetsverktyg som kan hjälpa pedagogen att se barnet. Dokumentationen kan hjälpa pedagogen att synliggöra barns individuella och gemensamma uttryck av sin omvärld (Lenz Taguchi 1999, s.34). Pedagogisk dokumentation är ett förhållningsätt i den dagliga verksamheten i förskolan, som kräver sin kommunikation. Barnet kan kommunicera om sitt lärande och sin kunskap i en gemenskap som innebär både samtal med barn och pedagoger i en trygg miljö. Samtalen sker i samspel med målningar, bilder, texter och barnets tidigare utsagor, vilket gör att pedagogen kan synliggöra barnet för sig själv. Pedagogen blir även synlig för sig själv genom arbete med pedagogisk dokumentation vilket gynnar den egna läroprocessen och verksamheten (Lenz Taguchi 1999, s.34, 35, 56).

Gunilla Dahlberg professor i pedagogik och Gunnar Åsén docent i pedagogik har i boken, *Boken om pedagogerna* (2005), tolkat och beskrivit Loris Malaguzzi och den pedagogiska filosofin inom Reggio Emilia. Pedagogisk dokumentation är ett arbete som kräver att pedagogen pendlar fram och tillbaka mellan det tidigare dokumenterade, och det samtids dokumenterande i verksamheten. Återblickar i det redan dokumenterade medför studerande, diskuterande och analyserande, vilket bidrar till att pedagogerna kan ompröva sina tidigare tolkningar. Detta kan i sin tur forma nya idéer och tankar kring hur man ytterligare kan utveckla och gå vidare i sitt arbete (Dahlberg & Åsén 2005, s.206). Pedagogisk dokumentation innebär och medför många viktiga faktorer, däribland gemensam reflektion bland pedagogerna som är en mycket viktig utgångspunkt. Gemensam reflektion och dokumentation öppnar upp för multipla perspektiv, vilket innebär att pedagogens egna och andras tankar kommer till uttryck och synliggörs (Dahlberg & Åsén 2005, s.206-207). Karin Wallin är pedagog och har i sin bok *Reggio Emilia och de hundra språken* (2004), beskrivit reflektionens påverkan på verksamheten. Reflektion över det konkreta handlandet i verksamheten handlar om omvandling till kunskap för både pedagog och barn. Dokumentation och reflektion av arbetet och det praktiska handlandet tvingar pedagogen in i

nya tankebanor, och bryter upp gamla tanketraditioner (Wallin 1993, s.132-133).

Dokumentation kan åstadkomma en gemensam förståelse för barnets läroprocesser och deras liv, synliggöra kunskap, vänskapsrelationer, idéer och uttryck som annars riskerat att förblivit osynliga för barnet själv, föräldrar, pedagoger samt samhället (Dahlberg & Åsén 2005, s.206-207). Pedagogisk dokumentation är ett arbetsmaterial som kan skapa fler frågor än de ger svar. Arbetet blir på detta sätt en spännande och levande organisation som skapar en föränderlig pedagogik, då mycket frågor medför en bredare aspekt på det aktuella och behandlade ämnet (Wallin 2004, s.132).

Pedagogisk dokumentation handlar om att dynamiskt skapa och omskapa sin egen praktik, med utgångspunkt i sig själv som pedagog och barn (Lenz Taguchi 1999, s.12-13).

Pedagogisk dokumentation kan även handla om makt över sitt eget lärande, dels för pedagogen och dels för barnet (Lenz Taguchi 1999, s.32).

Dokumentationsarbete är ett kollektivt arbetsverktyg, som ger kontinuerlig information var i verksamheten pedagogen står, och även vilka uttryck som förmedlas till barnet, föräldrar och pedagoger genom dokumentationsarbete. Dokumentation ger pedagogen möjlighet att aktivt delta i rekonstruktion av verksamheten (Lenz Taguchi 1999, s.12, 15, 32). Dokumentation av barns alster, foton, video samt texter har stor betydelse för barnet. Barnet känner sig sedd i verksamheten, och ger dem en synlig identitet. Identitet skapas även för pedagogerna och förskolan. Dokumentation skapar möjligheter för barnet att återbesöka minnen och reflektera över sin egen läroprocess. Pedagoger och föräldrar får även insikt i vad, hur och vilken innebörd barnet ger till det som görs (Dahlberg & Åsén 2005, s.206-207). Den pedagogiska dokumentationen involverar både barnen och pedagogerna och blir det alster som konkret lämnar avtryck av det projekt och den process som man tillsammans skapar på förskolan. Avtrycken kan ses som en språngbräda med möjlighet att omskapa och tolka vad som skedde i processen (Wallin 2004, s.132).

Carla Rinaldi är professor och beskriver pedagogisk dokumentation och den pedagogiska filosofin inom Reggio Emilia i boken, *Att göra lärandet synligt barns lärande-individuellt eller i grupp* (2001). Rinaldi menar att pedagogisk dokumentation bland annat inom Reggio Emilias pedagogiska filosofi ses som ett synliggörande av lyssnandet, som inte bara vittnar om barnens lärande och vägen till lärandet, utan möjliggör även vägen dit. När pedagogen synliggör lyssnandet i barnets läroprocesser synliggör man en byggsten, som ger stöd åt barnet i sin utveckling av nya kunskaper. Lyssnandet är ett av huvudsyftena inom pedagogisk dokumentation, det handlar om att säkerhetsställa, ”att lyssna” samt ”att bli lyssnad till”. Den pedagogiska dokumentationen ska även säkerhetsställa att barnet både individuellt och i

grupp, får möjlighet att observera och reflektera kring sig själva, processen ska vara närvarande hela tiden i verksamheten (Rinaldi 2001, s.83). Veà Vecchi föreläsare och ateljérista talar om begreppet medvetenhet och dess betydelse för verksamheten, detta gör hon i boken, *Att göra lärandet synligt barns lärande-individuellt eller i grupp* (2001). Vecchi anser att medvetenhet bör stå som ett centralt begrepp som genomsyrar arbetet med dokumentation, observation och tolkning. I det dagliga arbetet med dessa processer kan begreppet medvetenhet ses som en självklar del, men begreppet bör bejakas att det finns närvarande. Effekten som ett medvetet arbete bidrar till är att förståelsen av processen och användningen av processen blir tydlig och lärorik för de involverade individerna (Vecchi 2001, s.161).

Det kompetenta barnet

Lise-Lotte Bjervås lektor vid Linnéuniversitetet i Kalmar, talar om det kompetenta barnet i boken, *Förskolan – Barns första skola!* (2003). Bjervås beskriver att det kompetenta barnet har blivit ett vedertaget begrepp inom förskolan, i samband med att pedagogen beskriver barnet i verksamheten (Bjervås 2003, s.55). Bjervås ställer sig frågan om varför det i dagens förskolor har uppkommit ett så stort intresse för det kompetenta barnet (Bjervås 2003, s.55). Bjervås tolkar Roger Säljö och hans beskrivning kring uppkomsten av intresset för barnets kompetens. Säljö menar att intresset har uppkommit i samband med att intresset för människors läroprocess har ökat, detta förklarar Säljö som en reaktion på vårt samhälle och kultur där lärande och kunskap har en hög status och viktig position (Säljö enligt Bjervås 2003, s.55-56). Vidare tar Bjervås upp den norska forskaren Anne Trine Kjørholt, som framhåller att de senaste femton åren har förändrat synen på barn och barndom. Kjørholt anser att dagens barn framstår som individuella, oberoende medborgare som besitter demokratiska rättigheter, där barnen utvecklar sina kompetenser av eget intresse (Kjørholt enligt Bjervås 2003, s.56). Kjørholt skriver att begreppet det kompetenta barnet, uppkom i samband med skifte av forskningsparadigm utav psykologisk karaktär (Kjørholt enligt Bjervås 2003, s.59). Kjørholt benämner barn som naturliga individer, och att pedagoger bör se barnet och deras kompetenser som naturliga inslag i barnet. Det är viktigt att utmana barnet i deras kreativitet och kompetenser, för att deras kunskap ska få näring och växa. Kjørholt menar att verksamhet där barnet inte utmanas resulterar i att barns kompetenser förblir osynliga. Barnets kompetenser blir inte enbart osynligt för pedagoger utan för även för barnet själv (Kjørholt enligt Bjervås 2003, s.61).

Bjervås tolkar professorn Carlina Rinaldi som kommer från staden Reggio Emilia, och hennes barnsyn. Rinaldi beskriver vikten av hur pedagoger, lärare samt förskollärare väljer att gestalta sin barnsyn, både i ord och i handling. Den gestaltande barnsynen uttrycks både individuellt och i grupp beskriver Rinaldi. Hon anser därför att arbetslaget ska ha en sammanställd barnsyn, då det är avgörande för utformningen av den pedagogiska verksamheten och vad som händer i den (Rinaldi enligt Bjervås 2003, s.58). Rinaldi menar att barnsyn inte är något som endast uttrycks verbalt, utan de uttrycks även i konkreta handlingar och dessa handlingar kan vara av olika karaktär, medvetna och omedvetna (Rinaldi enligt Bjervås 2003, s.58). Rinaldi beskriver därför att det i en pedagogisk verksamhet blir nödvändigt att medvetet reflektera över sin barnsyn och hur den kommer till uttryck (Rinaldi enligt Bjervås 2003, s.58). Rinaldi menar på att följderna av icke medvetna verbala och praktiska uttryck gällande barnsyn, kan leda till att pedagogerna får vissa förutbestämda förväntningar på barnet. Risken med detta är att pedagogerna fokuserar mer på barnets behov än dess kompetenser, vilket i sin tur leder till negativa och positiva förväntningar på barnets prestationer. Dessa mönster begränsar barnens kompetensutveckling i den pedagogiska verksamheten (Rinaldi enligt Bjervås 2003, s.59). Rinaldi verkar inom Reggio Emilias pedagogiska filosofi och beskriver att inom Reggio Emilia, talar man om barnet som en forskare. Barnet talar till pedagogen även då det inte sker ett verbalt utbyte (Rinaldi enligt Bjervås 2003, s.78). Bjervås beskriver även den pedagogiska miljön och dess påverkan på det kompetenta barnet. Miljön och dess utformning samt hur pedagogerna organiserar och presenterar miljön för barnet, påverkar hur pass kompetent barnet har möjlighet att vara, och även vilka kompetenser som barnet får möjlighet att utveckla (Bjervås 2003, s.74-75). Bjervås har kommit fram till att verksamhetens inre miljö tillkännager tilltron som pedagogerna har till barnets kompetenser (Bjervås 2003, s.75). Carlina Rinaldi anser att en god pedagogisk miljö stöttar sociala relationer mellan barnen, samt individuell identitetsutveckling (Rinaldi enligt Bjervås 2003, s.75). Hillevi Lenz Taguchi professor i pedagogik tar bland annat upp Rinaldi och den pedagogiska miljön i sin bok, *Pedagogisk dokumentation som aktiv agent* (2012). Lenz Taguchi skriver att pedagogerna i den pedagogiska filosofin Reggio Emilia beskriver miljön som ”den tredje pedagogen”. Man anser inom Reggio Emilia att miljön har en stark position i verksamheten, och man har inom filosofin gett uttryck för medvetenhet om miljöns starka kraft i olika lärandeaktiviteter (Lenz Taguchi tolkar Edward m.fl., Reggio Children & Rinaldi 2006 2012, s.19).

Vad pedagogisk dokumentation inte är

När man arbetar med det pedagogiska verktyget pedagogisk dokumentation, är det av stor vikt att pedagogen kan avgöra vad som är pedagogiskt dokumentationsarbete och inte.

Professorerna Gunilla Dahlberg, Peter Moss och Alan Pence har i sin forskning kommit fram till vad som vanligast hör till missuppfattningen om vad det innebär att arbeta med pedagogisk dokumentation. Den vanligaste förväxlingen om vad pedagogisk dokumentation innebär är barnobservationer (Dahlberg, Moss & Pence 2003, s.218). Barnobservationer var en bred företeelse i förskolan fram till 1970-talet, då det dömdes ut i flertalet texter samt av praktiserande pedagoger (Lenz Taguchi 2000, s.26–28). Syftet med barnobservation är många, det mest centrala är synen på bedömningen av barnet. Bedömningar gjordes genom normaliserande kategorier i olika utvecklingsnivåer och stadier samt klassificering.

Barnobservationer lutar sig även mot normer och vart barnet normmässigt befinner sig i sin psykologiska utveckling. Utvärderingen av vart barnen befann sig i den psykologiska utvecklingen skedde med hjälp av på förhand bestämda kategorier, som grundade sig i vad ett normalt barn bör ha uppnått i en viss ålder. Barnobservationer utgår från ett modernistiskt perspektiv vilket innebär att man förutsätter att det finns en sanning som är objektiv, och som kan konstateras och beskrivas mycket preciserat. Pedagogisk dokumentation utgår från ett postmodernt perspektiv, dokumentation kräver inte att det man dokumenterar är en direkt redogörelse av vad varje barn har sagt och gjort, det handlar inte om sann redogörelse (Dahlberg, Moss Pence 2003, s.218). Barnobservationer och de typer av observationer som utförs i ett pedagogiskt dokumentationsarbete är inte av samma slag. Observationer som genomförs i samband med pedagogisk dokumentation sker inte i syfte av att bedöma barnet, och hur vida de följer en normal psykologisk utvecklingskurva. Dessa typer av observationer berör barnets inlärningsprocess och väg till kunskap (Lenz Taguchi 2000).

I Reggio Emilias pedagogiska filosofi ses observationer som en process som är bunden till inneslutna och konkreta situationer i verksamheten. Reggio Emilias pedagogiska filosofi har ifrågasatt observationer och dess syfte, som i många fall handlar om kartläggning av en objektiv social verklighet (Kavle 1992, s.216).

Sammanfattning av tidigare forskning

Här nedan följer en sammanfattning av tidigare forskning på pedagogisk dokumentation. Den pedagogiska dokumentationens huvudsyfte är synliggörande av läroprocesser hos barnet och personalen samt lyssnande. Lyssnandet handlar om att säkerhetsställa att varje individ blir lyssnad till och lyssnar. Dokumentation har också till syfte att skapa en kommunikation, i vilken barnet kan tala om sitt eget lärande och sin egen kunskap. Inom pedagogisk dokumentation är reflektion av det dokumenterade en viktig process, reflektion av arbete bidrar bland annat till att leda in personalen i nya tankebanor. Detta skapar en levande och spännande organisation för barnen och personalen. Reflektion ska ytterligare bidra till att barnen får möjlighet att reflektera runt sig själva, den reflekterande processen bör vara närvarande hela tiden i ett pedagogiskt dokumentationsarbete. Barnen känner sig sedda i verksamheten när deras alster dokumenteras och blir en viktig del i verksamhetens utformning och identitet.

Pedagogisk dokumentation bidrar till en inkludering av föräldrarna i barnets vardag, och ökar insikten av vad barnet finner intresse i och vilken innebörd barnet ger till det som görs i verksamheten.

Lokala mål och genomförande av pedagogisk dokumentation på de aktuella förskolorna

Förskolorna där informanterna i studien arbetar, har fått riktlinjer från kommunen, som börjar gälla 2013. Riktlinjerna berör huruvida pedagogerna ska lägga upp och presentera arbetet med pedagogisk dokumentation. Alla pedagoger ska kunna hantera Powerpoint och presentera den pedagogiska dokumentationen genom Powerpoint presentation. Materialet som står till grund för detta arbete med dokumentation 2013, har presenterats och gjorts tillgängligt för alla berörda. Materialet består av en Powerpoint mall som pedagogerna ska utgå ifrån. Mallen tar upp hur vida Powerpoint används, stöd rubriker, reflektionsfrågor, frågeställningar och förslag på hur arbetet kan fortskrida och utvecklas.

Kommunen har ett stående samarbete med Svenska Reggio Emilia institutet i Stockholm, som står för fortbildningen i kommunen. Pedagogerna erbjuds kurser i pedagogisk dokumentation, en obligatorisk grundkurs och en fördjupningskurs.

Material och metod

Denna vetenskapliga studie baseras på sex intervjuer som har förändamål att belysa arbete med pedagogisk dokumentation i förskolan och tolkningen av Reggio Emilias pedagogiska

filosofi. Det empiriska material som min vetenskapliga studie krävde för att på lämpligast sätt kunna söka svar på mina frågeställningar var kvalitativa intervjuer. Kvalitativ forskning bygger på att nå insikt kring fenomen som berör personer samt situationer i deras sociala verklighet. Forskaren söker en djupare insikt i hur personen anpassar sig i sin livssituation (Dalen 2011, s.11). Kvalitativa intervjuer stödjer sig på allmänna metoder för utförande av en empirisk undersökning (Dalen 2011, s.27).

En intervjuguide skapades innan intervjuerna genomfördes. En intervjuguide handlar om att omvandla studiens problemställningar till konkreta teman med relevanta följdfrågor. Guiden ska ta upp det övergripande och centrala i studien, tillsammans med frågeställningarna i intervjun, för att täcka det essentiellaste i studien (Dalen 2011, s.31).

Intervjuerna skedde med tre förskollärare och tre barnskötare. Varje intervju skedde individuellt på informantens arbetsplats, och pågick i ungefär fyrtyominuter. Det kvalitativa materialet från intervjuerna analyseras i ett senare kapitel i studien, och har förankrats i de tidigare redovisade teorierna och tidigare forskning.

Monica Dalen är professor vid institutet för specialpedagogik vid universitetet i Oslo, hon beskriver i sin bok, *Intervju som metod* (2011) intervjuer och vad det är. Dalen menar att intervju som metod är mångfacetterat, och att syftet med intervjuer är att forskaren vill belysa de problemställningar och teman som valts ut för studien. Dalen talar om tre typer av intervjumetoder; öppna, strukturerade och fokuserade intervjuer (Dalen 2011, s.30). Till denna studie har jag valt att använda de första alternativet på intervjumetod: öppna intervjuer. Vid öppna intervjuer är målsättningen att informanten ska berätta och beskriva fritt i den mån det är möjligt (Dalen 2011, s.30). Denna typ av intervjumetod passar min studie bäst, här bör även poängteras att samtliga informanters utsagor är baserade på deras egna erfarenheter och livsvärld, vilket medför att intervjuerna inte är objektiva.

Etik

Innan jag tog mig ut till förskolorna för att genomföra intervjuerna med de valda informanterna, mejlade jag ut ett informationsmejl till alla personer som skulle medverka i studien. Informations mejlet beskrev vem jag som utför studien är, och vilken högskola jag studerar på. Mejlet beskrev även det valda ämnet för studien samt informanternas

forskningsetiska principer. Nedan följer en redogörelse för de forskningsetiska principerna som jag förhåller mig till i studien.

Steffan Stukát fil. Dr i pedagogik konkretiserar de forskningsetiska principerna i fyra kategorier; *Informationskravet*: alla personer som berörs av studien ska informeras om studiens syfte, och att medverkan i studien är frivilligt och kan avbrytas när som.

Samtyckeskravet: personer som väljer att delta i studien har rätt att bestämma över sin egen medverkan, hur länge de vill delta samt på vilket eller vilka villkor deltagandet sker.

Konfidentialitetskravet: anonymiteten av informanterna måste tas stor hänsyn till. De involverade personerna i studien ska ha blivit väl informerade om att alla deras uppgifter och utsagor under intervjun kommer att behandlas konfidentiellt, och att privat data inte kommer att redovisas då det kan innebära identifikation av informanten. För utomstående ska det vara praktiskt omöjligt att komma över de privata uppgifterna.

Nyttjandekravet: information som samlats in för denna specifika studie får enbart nyttjas för forskningsändamål (Stukát 2011, s.138-140).

Dessa fyra etiska krav har jag försökt att på bästa sätt tillgodose informanterna med. Informationen har kommit i både textform och i verbalt. Tanken bakom detta agerande var att informanterna skulle få informationen kring sina rättigheter så tydligt redovisade som möjligt, för att minska missförstånd och öka trivseln under intervjun.

Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Reliabilitet: beskriver hur tillförlitlig studien är

Validitet: beskriver hur väl anpassad den eller det valda metoden är för studien

Generaliserbarhet: beskriver vem/vilka resultatet i studien gäller och hur vida resultatet kan generaliseras, eller är fast förslutet med den undersökta gruppen (Stukát 2011, s.132-138).

I min studie använder jag mig av kvalitativa metoder, vilket är den mest anpassade metoden för min studie och det resultat jag ville uppnå. Därmed får min studie en tämligen hög validitet, då intervjuerna har gett studien de kvalitativa material som krävdes (Stukát 2011, s.133-136). Syftet har mer eller mindre varit ett kartläggande utav generella mönster av förståelse och användning av pedagogisk dokumentation och Reggio Emilias pedagogiska filosofi. Generella mönster är komplicerade att kartlägga i en studie med enbart sex personer

som står som informanter. Realiteten i denna studie kan därför anses som låg (Stukát 2011, s.133). Dock är pedagogisk dokumentation i dagens förskolor ett välanvänt begrepp samt verktyg, och den pedagogiska filosofin som kommer från Reggio Emilia har i Sverige funnits en längre tid och agerat inspirationskälla till många förskolor i Sverige. Dessa faktorer bidrar till att studiens generaliserbarhet berör en större publik än de intervjuade i studien (Stukát 2011, s.136-138). Studiens syfte kan därmed generelliseras av pedagoger i Reggio Emilia inspirerade förskolor och där pedagogisk dokumentation är en central del av verksamheten.

Urval

I planeringsstadiet av intervjuerna och i samband med utformningen av intervjuguiden, skedde ett urval av informanter. Valet av informanter baserades på att intervjuerna skulle få en viss bredd, för att studien skulle få intressanta likheter och jämförelser. Urvalet blev slutligen tre förskollärare samt tre barnskötare som antingen jobbar på samma förskola eller under samma förskolechef. Jag valde medvetet tre förskollärare och tre barnskötare, dels för att se vad utbildning bidrar till i dessa frågor, och även se om det finns skillnader i de olika arbetsgrupperna gällande uppfattningen kring pedagogisk dokumentation, lärande samt Reggio Emilias pedagogiska filosofi.

Analys och resultatredovisning

Nedan kommer en resultatredovisning av studiens kvalitativa material diskuteras och ställas mot de tre teorier som redovisas i teoridelen ovan; Piagets utvecklingspsykologi, Pragmatismens filosofiska tradition och den sociokulturella traditionen. Det kvalitativa materialet kommer även att diskuteras mot tidigare forskning på ämnet. Studiens kvalitativa material kommer att redovisas under tre samlade rubriker. Dessa rubriker är: Reggio Emilias pedagogiska filosofi, Pedagogisk dokumentation samt Den pedagogiska dokumentationens inverkan på barn, förskollärare, barnskötare samt verksamheten. Under dessa rubriker kommer informanternas utsagor att analyseras, tillsammans med relevanta teorier och tidigare forskning.

Namnen på förskollärarna och barnskötarna i texten är fingerade. Anledningen till detta är att behålla anonymitet för alla involverade i studien. Förskollärarnas fingerade namn är följande; Camilla, Nicole samt Britta, barnskötarna fingerade namn är följande; Sara, Joanna samt

Therese. I analysen kommer namnen att redovisas tillsammans med informantens titel på förskolan, så som förskollärare eller barnskötare.

Reggio Emilias pedagogiska filosofi

Reggio Emilias pedagogik präglas av respekt för barnet, deras rättigheter och förmågor (Dahlberg & Åsén 2005, s.190). Två av förskollärarna i studien, Camilla och Nicole pratar om att man inom Reggio Emilia lyssnar på barnet och att det är en utvecklande pedagogik.

Camilla menar att i Reggio Emilia ”handlar det väldigt mycket om att låta barnen vara med, det handlar om demokrati, lyssna mycket på barnen vad de tycker och följa deras tankar”, Camilla understryker också lyssnandet som en viktig del av Reggio Emilias pedagogik.

Camillas tankar går att förena med Deweys åsikter om hur undervisning bör bedrivas. Dewey menar att undervisningen ska bedrivas på en demokratisk grund (Säljö 2010, s.177). Säljö anser att undervisningen ska leda till att barnet blir en aktiv del i ett demokratiskt samhälle, han uttrycker ytterligare att det är skolväsendets främsta uppgift (Säljö 2010, s.177). Även Jonstoj & Tolgraven kan sammanföras med Dewey och Säljös tankar och åsikter. Jonstoj & Tolgraven talar om Reggio Emilia som en pedagogisk filosofi med fokus på bland annat begreppen demokrati, barns rättigheter och kunskap. Användningen av dessa begrepp är avgörande för den pedagogiska verksamheten (Jonstoj & Tolgraven 2001, s.17-18).

Barnskötaren Sara talar om att inom Reggio Emilia står barnet alltid i fokus, och att man utgår från deras val och tankevärld. Reggio Emilias pedagogik präglas av att lärande, kunskap och utveckling har utgångspunkt i barnen (Dahlberg & Åsén 2005, s.190). Barnskötaren Therese menar att arbetet på en Reggio Emilia inspirerad förskola i stort handlar om att ge tillbaka till barnen, att väcka barnens nyfikenhet och fånga deras intressen. Therese beskriver även arbetet med Reggio Emilias pedagogiska filosofi som spännande. I Reggio Emilia anses barnet vara en aktiv medkonstruktör av verksamheten, barnet ska dagligen ges möjlighet att i gemenskap utvecklas, utforska och finna mening. Pedagogens uppgift anses även innefatta förståelse av barns tankar och vikten av detta (Rinaldi 2001, s.79). Förskolläraren Camilla anser att personalen medvetet måste följa barnen och deras tankegångar ”att barnens åsikter blir lyfta och att barnen få ta plats och bli både sedda och hörda”. Förskollärarna och barnskötarnas beskrivning av Reggio Emilia och barnets roll inom pedagogiken, kan ses utifrån en socialkonstruktivistisk syn. Informanternas beskrivning har utgångspunkt i ett teoretiskt tänkande, vilket även socialkonstruktivismen och Piagets tankar om lärande utgår från.

Förskolläraren Camilla är den enda av informanterna som vid intervju tillfället talar om förskolans ateljé, där skapandet står i fokus när man arbetar Reggio Emilia inspirerat. Camilla anser att ateljén ska innehålla mycket material ”ateljén ska ha en stor plats och där ska det finnas mycket material, och det behöver inte vara något färdigt material som man köper, utan tanken är att man ska använda så kallat skräpmaterial eller helst material som barnen är med själva och hämtar, så att barnet bidrar till sin avdelning och till det som ska skapas”. Camilla talar även om vikten av att det skapande materialet byts ut för att barnen ska bli inspirerade att utveckla sig, och att det händer någonting i verksamheten. Camillas tankar om skapandets roll i den pedagogiska verksamheten kan förankras i Piagets intresse för kognitiv utveckling och utvecklingspsykologi, där Piaget bland annat fokuserade på tänkandets struktur och logiskt tänkande (Piaget enligt Säljö 2010, s.164). Camilla påvisar i intervjun att logiskt tänkande är en stor del vid skapande aktiviteter. Camillas beskrivning och tankar kring Reggio Emilia och ateljéns betydelse i verksamheten kan kopplas till Deweys pedagogiska idéer som benämns vid namnet ”learning by doing”. De meningsfulla handlingarna besitter en kedja av avsikter, planering-handling-reflektion-resultat. Dewey anser att meningslösa handlingar är poänglösa (Dewey enligt Sundgren 2005, s.90). Detta återses i förskolläraren Camillas tankar kring ateljén och den skapande verksamheten. Skapande aktiviteter frambringar meningsfullt handlande, och kan även placeras in i Deweys kedja av avsikter. Dewey praktiserar inslag av både teoretisk- och praktisk verksamhet för att underlätta intaget av kunskaper för barnet (Dewey enligt Säljö 2010, s.174). Förskolläraren Camilla utgår från två teorier, pragmatismen och den socialkulturella traditionen. Teorier utgår från en lärandemiljö där integrering av teoretisk- och praktisk verksamhet är nödvändig.

Förskolläraren Britta beskriver att förståelse av vad Reggio Emilia är finns hos pedagogerna på förskolan men att det har mycket kvar att lära och jobba med. Hon uttrycker vidare att ”Reggio Emilia är en filosofi och ett förhållningssätt, och att den finns i det dagliga arbetet men att det mest är i tanken och inte i verksamheten”. Dahlberg och Åsén anser att Reggio Emilias pedagogiska filosofi ute i de Svenska förskolorna används som en inspirationskälla, som ger perspektiv på det pedagogiska arbetet (Dahlberg & Åsén 2005, s.209). Filosofin lämnar mycket tolkningsutrymme. Förståelsen samt användningen av Reggio Emilias pedagogiska filosofi kan därmed uttryckas på fler olika sätt, vilket i Brittas fall leder till en viss förvirring av vad arbetet innebär. Detta visar på att Reggio Emilias pedagogiska filosofi

kan ses utifrån olika perspektiv och teorier. Vilket gör arbetet med pedagogiken en levande organisation som är spännande och i vissa fall komplex.

Förskoleläraren Camilla uttrycker att det inom Reggio Emilia är viktigt att lyssna på varje barn och få en inblick i deras tankebanor. Det även är viktigt att kombinera kunskap och lärande. Dahlberg och Åsén menar att filosofins arbete formas av barnens tankar och idéer när man utmanar barnen i deras lärande (Dahlberg & Åsén 2005, s.190). Man kan se att det finns en förbindelse mellan Reggio Emilias pedagogiska filosofi och begreppet det kompetenta barnet och barnsyn. Barnsyn enligt Rinaldi är någonting som både uttrycks verbalt och i konkreta handlingar. Uttrycken sker både medvetet och omedvetet i verksamheten enligt Rinaldi (Rinaldi enligt Bjervås 2003, s.58). De icke medvetna uttrycken kan leda till att personalen förflyttar sitt fokus från barnets kompetenser, till barnets behov. Ytterligare formulerar Rinaldi att omedvetna handlingar och uttryck, kan leda till att personalen agerar utifrån förutbestämda mönster och förväntningar på barnen. Vilket kan leda till positiva eller negativa benämningar. Förutbestämda mönster kan i stor utsträckning begränsa barnet och dess kompetensutveckling (Rinaldi enligt Bjervås 2003, s.59). Rinaldi talar om barnet som en forskare, och att barnet talar till pedagogen även då de inte sker verbalt utbyte (Rinaldi enligt Bjervås 2003, s.78). Förskolläraren Camilla beskriver ”att det är viktigt att få en förståelse för barnets tankemönster”, de Camilla uttrycker kan överföras på Piaget och hans idéer om barn läroprocesser. Piaget har utvecklat en stadieteori som bygger på ett antal huvud stadier. Piagets huvud stadier är åldersindelade, de första stadiet benämns som det sensmoraliska stadiet och påträffas vid två års ålder. Följande stadiet benämns som de konkreta operationernas stadium och påträffas i åldrarna sex till tolv år, det sista stadiet benämns som de formella operationernas och påträffas vid tolv års ålder. Det sensmoraliska stadiet fokuserar på barnets kroppsligutveckling och perceptuella upptäckter. I de konkreta operationernas stadium utvecklas barnets förmåga att tänka abstrakt om sin egen och världens befintlighet. Barnet lär sig även att tänka i orsak-verkan mönster och hypotetiskt. I det de formella operationernas stadium färdigutvecklat barnet förmågan att tänka abstrakt och symboliskt, vilket leder till att barnet inte längre behöver manipulera objekt eller föremål, utan barnet har utvecklat en förmåga att tänka hur saker och ting förhåller sig. Piaget menar att barnet har nått en medvetenhet om att det finns mönster och regler att förhålla sig till (Piaget enligt Säljö 2010, s.165-167). Piagets stadieteori kan överföras på Camillas vilja att förstå barnets tankevärld. Om man då förhåller sig till Piagets teori, kan Camillas vilja att

förstå barnets tankevärld uppfyllas. Piagets teori kan även tolkas utifrån Rinaldis ide, ett icke medvetet verbalt och praktisk yttrande. I stadieteorin förbehålls det att barnet bör agera efter vilket stadie som barnet uppehåller sig i.

Pedagogisk dokumentation

Förskollärarnas och barnskötarnas erfarenheter av att jobba med pedagogisk dokumentation är mycket heterogen. Förskollärarna Camilla och Britta hade innan sin förskollärarytbildning varit i kontakt med pedagogisk dokumentation. Båda förskollärarna uppfattade att de efter utbildningen kom ut i verksamheten med större förståelse för verktyget, och dess syfte kändes tydligt och användbart inom flera områden. Förskolläraren Britta säger att ”det är processen som är viktig att följa” Britta fortsätter och berättar ”mycket av vår pedagogiska dokumentation sker med hjälp av kameran. Jag kan känna att jag skulle vilja skriva ner mer också, sekvenser som beskriver vad som händer”. Förskolläraren Nicole hade inga tidigare erfarenheter av pedagogisk dokumentation eller det vardagliga arbetet på förskolan, mer än som förälder när hon påbörjade sin förskollärarytbildning. Nicole berättar att det var först när hon började arbeta som förskollärare för två år sedan som hon mött pedagogiskt dokumentationsarbete. Barnskötarna Sara, Joanna och Therese har alla gått den obligatoriska grundkursen i pedagogisk dokumentation som kommunen erbjuder. Sara beskriver arbetet med pedagogisk dokumentation ”som något man nystar i, att det är ett verktyg som tar tid att bemästra och använda i verksamheten”. Sara berättar att hon innan anställningen på denna förskola inte hade mött pedagogiskt dokumentationsarbete, hon uttrycker att det bidrar till ett spännande och roligt arbete. Therese och Joanna har liknande erfarenheter, de anser att verksamhetens arbete samt den egna personen utvecklas genom pedagogiskt dokumentationsarbete. Therese beskriver att ”pedagogisk dokumentation innebär uppföljning av påbörjat arbetet och att projektet får fortskrida oavbrutet i flera dagar”.

Förskollärarna och barnskötarna har påträffande olika erfarenheter av pedagogisk dokumentation, vilket syns tydligt i förskollärarnas och barnskötarnas beskrivning av vad pedagogiskt dokumentationsarbete innebär. Trots heterogena erfarenheter och utbildningar påträffas likheter i förskollärarnas och barnskötarnas yttranden. Likheterna i samtliga utsagor kan förstås utifrån kommunens mål och erbjudande om fortbildningskurser i pedagogisk dokumentation.

Både förskollärarna och barnskötarna som intervjuats i denna studie uttrycker att reflektion, både gemensam och individuell, har en viktig och avgörande roll inom pedagogisk dokumentation. Förskolläraren Nicole beskriver att ”reflektionsarbete hjälper verksamheten att utvecklas och fortskrida, reflektion kan synliggöra delar av verksamheten som inte uppmärksammades under själva utförandet”. Nicole menar vidare att reflektion bör ske tillsammans med barnen och pedagogerna. Barnskötaren Sara uttrycker liknande tankar som Nicole kring reflektion. Förskolläraren Britta anser att dokumentation först efter reflektion och analys blir en pedagogisk dokumentation. Britta tillägger även att ”pedagogisk dokumentation innebär insamlande av konkret material från verksamhetens verklighet, och att det krävs flera olika verktyg vid insamling av materialet”.

Dahlberg, Moss och Pence har i sin forskning kring pedagogisk dokumentation kommit fram till att pedagogisk dokumentation innebär flera olika former av arbete, och det material som dokumenteras är av olika karaktär, precis som förskolläraren Britta talar om i sin intervju. Dahlberg, Moss och Pence menar att mångfalden av materialet i ett dokumentationsarbete bidrar till att arbetet blir gripbart och synligt, då pedagogisk dokumentation omfattar materialet som ett hjälpmedel i verksamheten (Dahlberg, Moss & Pence 2003, s.220-221). Förskolläraren Camilla uttrycker liknande tankar som övriga informanter gällande reflektion. Camilla tillägger dock att gemensam reflektion är en avgörande faktor för pedagogisk dokumentation. Camilla anser att det är den genomförda processen som reflektionen ska behandla. Förskollärarnas och barnskötarnas utsagor beskriver i stort en samlad syn på pedagogisk dokumentation i verksamheten. Utsagor tyder dock på olika fokus, vilket kan bidra till att verksamheten fortlöper och kontinuerligt utvecklas. Det kan dock även bidra till en splittrad verksamhet, där den egna individen utför dokumentation utifrån sin egen uppfattning.

Förskolläraren Camilla anser att pedagogisk dokumentation handlar om kommunikation ”det är en kommunikation pedagog-pedagog, barn – pedagog, barn-förälder och barn-barn”. Kommunikation ska föra läroprocesser och utvecklingen framåt. Camillas fokus på kommunikation i verksamheten kan ses utifrån ett sociokulturellt perspektiv. Inom den sociokulturella traditionen och enligt pedagogen Vygotskij har språket en unik position. (Vygotskij enligt Säljö 2010, s.188). Lenz Taguchi beskriver precis som förskolläraren Camilla att pedagogisk dokumentation kräver sin kommunikation, barnet ska kunna kommunicera kring sina kunskaper och sitt lärande. Lenz Taguchi understryker att verbal kommunikation är mest givande för barnet om det sker i gemenskap, i en trygg miljö

tillsammans med både pedagoger och barn. Lenz Taguchi fortsätter med att beskriva barnet inom Reggio Emilia, där barnet är sedd som en aktiv medkonstruktör, där barnets resurs ligger i den kommunikativa förmågan med omvärlden (Lenz Taguchi 1999, s.34-25, 56, 59). Även Camilla anser att ”kommunikationen bör bidra till gemenskap och en miljö där alla barn blir sedda och får talutrymme, och att det är viktigt att ge barnen tid, och att kommunikation sker i en trygg och lugn miljö”. Camillas tankar kan även åter ses i pragmatismens filosofiska tradition och Deweys tankar och teorier kring språk och kommunikation som undervisningsinstrument. Dewey anser att språket är viktigt inom undervisningen. Dewey beskriver att språket ger oss möjligheter att ta del av andras tidigare erfarenheter och även berika våra egna erfarenheter. Camilla beskriver under intervjun att pedagogisk dokumentation kräver reflektion, och att det är genom dessa språkliga kommunikationer som läroprocesser fortskrider, här menar Dewey att språket är en unik kunskapsform för människan som gör oss delaktiga (Dewey enligt Säljö 2010, s.179). Förskollärarna och barnskötarna i studien uttrycker enbart fördelar med språk och kommunikation som hjälpmedel. Att det enbart återfinns fördelar med språket går emot delar av Deweys tankar. Dewey varnar för att språket som undervisningsinstrument kan medföra att barnen blir passiva och absorberande individer. Med detta menar Dewey att man riskerar att barnens inläring enbart sker för skolan eller förskolans skull (Dewey enligt Säljö 2010, s.179).

Förskollärarnas och barnskötarnas beskrivningar av pedagogisk dokumentation i förskolan kan ses utifrån alla tre teorier, socialkonstruktivismen, pragmatismen och sociokulturen. Informanternas utsagor stödjer sig både mot teoretiska och praktiska tankar i beskrivningen av läroprocesser.

Den pedagogiska dokumentationens inverkan på barn, förskollärare, barnskötare samt verksamheten

Förskollärarna och barnskötarna har på olika sätt talat kring den inverkan som pedagogisk dokumentation har på barnen, personalen samt verksamheten. Förskolläraren Nicole beskriver den pedagogiska dokumentationens inverkan, och att den inte enbart synliggör barnet och dess lärande ”pedagogisk dokumentation synliggör också barnets aktuella intresse, och vart de befinner sig i sin utveckling”. Nicoles beskrivning kan förstås utifrån de tankarna man utgick ifrån när barnobservationer var det arbetsverktyg som användes i förskolan. Dahlberg, Moss

och Pence har i sin forskning kommit fram till att barnobservationer tillhör den vanligaste missuppfattningen om vad pedagogiskt dokumentationsarbete innebär. Syftet med barnobservationer är att bedöma barnet vart de befinner sig utifrån normaliserande kategorier (Dahlberg, Moss & Pence 2003, s.218). Förskolläraren Nicoles beskrivning om vad pedagogisk dokumentation innebär kan delvis beskrivas vara av samma kaliber som barnobservationer, då Nicole talar om att pedagogisk dokumentation synliggör vart barnet befinner sig i sin utveckling. Syftet med pedagogisk dokumentation är att synliggöra läroprocesser och vägen till kunskap, synliggörandet är till för barnen, pedagogerna samt föräldrarna (Lenz Taguchi 2000).

Barnskötaren Sara beskriver att ”det är viktigt att man i verksamheten innehar en medvetenhet att se varje barn, att utgångspunkten ligger i barnet och dess intressen, och att det handlar om att synliggöra det kompetenta barnet i verksamheten”, Sara understryker att arbetet bör ha starkt fokus på att synliggöra lärandet och barns läroprocesser.

Saras tankar återses i professorerna Dahlberg, Moss och Pencés tidigare forskning kring pedagogisk dokumentation. Professorerna beskriver att pedagogisk dokumentation är en process med syfte att synliggöra läroprocesser. Processens innehåll utgör det stoft vilket både pedagoger, barn och föräldrar kan söka sig till för reflektion och diskussion (Dahlberg, Moss & Pence 2003, s.220-221). Sara uttrycker vikten av att synliggöra barnet, dess intresse i den dagliga verksamheten och att fokus bör läggas på läroprocesser. Sara beskriver dock inte hur detta ska etablera sig i verksamheten. Saras tankar har en avsaknad av praktiska göromål, genom detta påvisar Sara på en särskiljning mellan teori och praktik. Om man tittar på Saras tankar utifrån pragmatismens tradition, ser man en skillnad. Utövare av den pragmatiska filosofiska traditionen har medvetet tagit avstånd från just särskiljningen av praktik och teori. Inom traditionen anses människors inläring inte kunna delas upp i teoretisk och praktisk inläring. Pragmatikerna förklarar det som följande; kunskap hos människan är en integrerad verksamhet mellan praktik och teori, praktiska handlingar skulle inte kunna utföras utan tänkande och reflekterande (Säljö 2010, s.175). Det är inte enbart barnskötaren Sara som gör en särskiljning mellan teoretisk och praktisk inläring. Samtliga förskollärare och barnskötare i studien gör mer eller minder uppdelningar av teori och praktik i sina utsagor. Detta kan tolkas utifrån att Reggio Emiliass pedagogiska filosofi och pedagogisk dokumentation är breda begrepp, som lämnar utrymme för tolkningar utifrån den egna förståelsen. Inom socialkonstruktivismen görs det också en uppdelning mellan praktik och teori, socialkonstruktivismen lutar sin tradition mot teoretisk inläring. Så förskollärarnas och

barnskötarnas teoretiska uppfattning av inläring, kan ses utifrån en socialkonstruktivistisk tradition.

Förskolläraren Camilla beskriver att pedagogisk dokumentation innebär att pedagogerna dels tittar framåt och dels bakåt på verksamheten ”man tittar på hur verksamheten kan utvecklas”. Camillas tankar återses hos Dahlberg och Åsén. De menar att pedagogisk dokumentation är ett pedagogiskt arbetsverktyg som kräver att förskollärare och barnskötare pendlar fram och tillbaka i det redan dokumenterade och samtids dokumenterande i verksamheten (Dahlberg & Åsén 2005, s.206). Återblickar i materialet ger både pedagogen och barnet möjlighet att se sin egen läroprocess och utveckling. Man kan även se verksamhetens utveckling genom pedagogiskt dokumentationsarbete, därmed kan verksamheten med stöd av reflektioner som uppkommer i samband med återblickar utvecklas åt det håll som verksamheten, barnen och pedagogerna behöver och kräver (Dahlberg, Moss & Pence 2003, s.220-221). Tankarna som Camilla uttrycker i sin beskrivning av vad pedagogisk dokumentation innebär kan liknas vid Vygotskijs proximala utvecklingszon. Med begreppet proximal utvecklingszon, menar Vygotskij att människor som kan behärska en färdighet är mycket nära att behärska ytterligare en färdighet. Vygotskij anser att varje människa har en utvecklingszon, denna zon är där människan är känslig och mottagbar för nya färdigheter och instruktioner (Vygotskij enligt Säljö 2010, s.191-192). Camillas tankar förenas med Vygotskijs tankar om att varje människa har en utvecklingszon. Genom Camillas beskrivning av pedagogisk dokumentation och verktygets innebörd för barnen, personalen samt verksamheten, kan Camillas beskrivning återföras på Vygotskijs tankar. Förståelsen blir att det pedagogiska dokumentationsarbetet som förskolan använder sig av bidrar till att synliggöra varje individs utvecklingszon och även verksamhetens utvecklingszon. Denna tanke stöds även av Dahlberg, Moss och Pences tidigare forskning där de har kommit fram till att en pendlande rörelse i verksamheten bidrar till nödvändig utveckling för verksamheten, barnen samt personalen (Dahlberg, Moss & Pence 2003, s.220-221).

I beskrivning för vem man har pedagogisk dokumentation, talar förskolläraren Camilla om att det pedagogiska dokumentationsarbetet är till för barnen, personalen samt föräldrarna. Hon beskriver vidare att ”det handlar om kommunikation mellan alla dessa parter, så den pedagogiska dokumentationen är till för alla”. Camilla understryker betydelsen av användning av pedagogisk dokumentation i verksamheten för barnen. Camilla menar på att pedagogisk dokumentation inbjuder till ett återberättande, dialog samt att barnet med egna ord får

möjlighet att berätta och beskriva sina upplevelser. Detta stödjer utvecklingen av språket, speciellt för de barn som inte har svenska som förstaspråk, menar Camilla som jobbar på en förskola beläget i ett område där majoriteten av barnen inte har svenska som förstaspråk. Förskolläraren Britta beskriver på samma sätt som Camilla att den pedagogiska dokumentationen är till för barnen, föräldrarna och personalen. Britta understryker även att dokumentation upplevs på olika sätt, baserat på den egna individens erfarenhetsvärld och förväntningar på vad dokumentationen ska innebära, medföra och även uttrycka ”för personalen samt barnen på förskolan innebär dokumentationen en reflektion och analys, till skillnad från föräldrarna där dokumentationen blir mer informativ kring vart deras barn befinner sig och vad som genomförts i verksamheten”. Även Britta talar om språkutveckling i samband med pedagogisk dokumentation, och benämner det som en positiv inverkan på språkutvecklingen. Camilla och Brittas tankar om språket kan bland annat återses i kognitivismen teori, där man anser att kunskap och lärande innebär att människor kombinerar och bearbetar information (Säljö 2010, s.159). Camilla beskriver som tidigare redovisat att lärande och språkutveckling sker genom flera vägar, hon tar bland annat upp återberättande av tidigare upplevda händelser och dialog utifrån den egna individen. Britta nämner analys och reflektion som avgörande faktorer i pedagogisk dokumentation, vilket knyter samman den dagliga verksamheten och vad som händer i den. Enligt kognitivismen ska sedan kunskaperna befastas i kort- eller långtidsminnet (Säljö 2010, s.159).

Förskollärarna Camilla och Brittas tankar kring lärande och kunskap kan även befastas i forskaren John Dewey och pragmatikernas syn på lärande och kunskap. Inom pragmatismen ses kunskap som en form av sanningsbegrepp. Vilket innebär att pragmatiker utgår från hur kunskap fungerar för individen i dess vardag (Säljö 2010, s.175). Man kan tydligt se att Camilla och Britta utgår från en pragmatisk tradition, när de beskriver pedagogisk dokumentation och reflektion. Förskollärarna anser att reflektionen bör böttna i barnets erfarenheter från förskolans verksamhet och vardag. Här ser man att deras tankar förenas med Säljös beskrivning; utgångspunkten ligger i att kunskap är en del av människors fungerande vardag, kunskap ska även kunna kopplas till den enskilda individens erfarenhetsvärld (Säljö 2010, s.175).

Man kan även se att förskolläraren Nicoles tankar kring förståelsen av barns erfarenheter genom pedagogisk dokumentation följer samma tankar och idéer som pragmatikerna utgår från. Nicole menar att man ”genom pedagogisk dokumentation får möjlighet att se barnets erfarenhetsvärld, och att detta blir viktigt i det fortsatta arbetet och för varje barns individuella utveckling”. Barnskötaren Sara menar på att den pedagogiska dokumentationen är viktig för

att få syn på och införskaffa sin en förståelse för barnets erfarenheter. Sara understryker precis som Nicole att det är avgörande för att barnets utvecklingen ska kunna fortskrida.

Förskollärarna Britta, Nicole och Camilla samt barnskötarna Sara och Joanna beskriver under sina intervjuer att pedagogisk dokumentation är ett tidskrävande arbete. Britta menar på att den pedagogiska dokumentationen i vissa fall medför att verksamheten får stå åt sidan, då dokumentationsarbetet är otroligt tidskrävande. Nicole beskriver att tidsbristen är en stor påverkan på huruvida det pedagogiska dokumentationsarbetet kan fortskrida. Camilla anser att tidsbristen som upplevs i med det pedagogiska dokumentationsarbetet beror på att verktyget kräver erfarenhet. Camilla uttrycker därför att tidsbristen kommer att minimeras desto mer övning och erfarenhet personalen innehar kring pedagogiskt dokumentationsarbete. I Reggio Emilias pedagogiska filosofi anser man att dokumentationen ska ha en central och självklar del i den dagliga verksamheten (Dahlberg & Åsén 2005, s.205). Rinaldi beskriver att inom Reggio Emilias pedagogiska filosofi tittar man på dokumentation som en integrerad del i det dagliga arbetet, som ett lämpligt arbetsverktyg som ska främja läroprocesser, förändra och synliggöra relationen mellan undervisning och lärande (Rinaldi 2001, s.78). Camillas tankar kan förenas med Rinaldis och Reggio Emilias syn på hur den pedagogiska dokumentationen bör gestaltas i verksamheten. Förskollärarna och barnskötarna i studien uttrycker liknande tankar kring slutmål i det pedagogiska dokumentationsarbetet. Barnskötarna Sara och Therese har samma uppfattning, de beskriver att ett pedagogiskt dokumentationsarbete är en levande organisation där dokumentationerna går in i varandra. Förskollärarna Sara och Camilla talar om att det inte finns några slutmål med pedagogisk dokumentation, dock förtydligar de att arbetet kräver sina delmål. Nicole beskriver att det finns ett tydligt mål ”målet för dokumentationen är den fortskridande utvecklingen av kunskaper”. Förskolläraren Camilla anser att ”delmål kan bytas ut och arbetet kan fortlöpa så länge barnen uppvisar ett intresse för ämnet och att ämnet är givande och relevant”. Förskolläraren Britta uttrycker liknande tankar som Camilla. Hon anser att pedagogisk dokumentation avslutas då det inte finns mer att hämta för de involverade. Britta vidareutvecklar sina tankar och beskriver att det inom pedagogisk dokumentation inte finns något riktigt slut, eftersom arbetet fortlöper. Dock kan det ta sig nya vägar under arbetets gång. Vecchi menar att den pedagogiska dokumentationen används som en planläggning för att utveckla förskolan och pedagogernas arbete (Vecchi 2001, s.160). Vilket stämmer överens med förskollärarnas och barnskötarnas utsagor.

Förskolläraren Camilla och barnskötaren Sara beskriver på liknande sätt att pedagogisk dokumentation bidrar till att synliggöra varje enskilt barn och den gemensamma gruppens prestationer. Camilla och Sara beskriver pedagogisk dokumentation på liknande sätt som Hillevi Lenz Taguchi. Pedagogisk dokumentation som arbetsverktyg kan hjälpa pedagogen att se barnet (Lenz Taguchi 1999, s.34). Förskolläraren Nicole beskriver i sin intervju att ”pedagogisk dokumentation delvis blir en partisk dokumentation, då pedagogen som dokumenterar utgår från sin erfarenhetsvärld och tolkar omedvetet utifrån denna”. Nicole uttrycker att det då är lätt att pedagogen misstolkar barnets intentioner, vilket Nicole menar gör det svårt att förstå barnets tankevärld. Nicoles tankar kring dokumentation och att den till viss del är partisk, kan ställs mot Piaget och hans tankar. Piaget hade ett stort intresse av att undersöka *hur* barn kommer fram till en föreställning eller ett svar, och inte *om* barnet kan svara på allmänna frågor (Piaget enligt Säljö 2010, s.163). Nicoles uttalande går mer mot idén *om* barnet kan svara på allmänna frågor, Nicoles medvetenhet om detta kan kopplas till Piagets utgångspunkter. Piagets utgångspunkter i forskningen kring kunskapsintresse, gällande hur vida barn resonerar och tolkar sin omvärld (Säljö tolkar Piaget 2010, s.163).

Slutdiskussion

I denna avslutande del kommer resultat och analys att diskuteras, och en sammanfattning med utgångspunkt i studiens syfte och frågeställningar kommer att redovisas.

Studien har som syfte att undersöka tre förskollärare och tre barnskötaren som är anställda under samma förskolechef, och deras uppfattning av pedagogisk dokumentation och Reggio Emilias pedagogiska filosofi. Frågeställningarna består av tre frågor; Hur beskriver förskollärarna och barnskötarna pedagogisk dokumentation? Hur beskriver förskollärarna och barnskötarna Reggio Emilias pedagogiska filosofi? Om det finns skillnader i förskollärarnas och barnskötarnas beskrivningar, vad kan dessa få för betydelse för det pedagogiska dokumentationsarbetet på förskolan? För att besvara dessa frågeställningar har det krävts olika teorier bildningar, en redogörelse för vad tidigare forskning säger samt kvalitativt material, som i denna studie återfinns i form av sex intervjuer med tre förskollärare och tre barnskötare. Nedan följer en sammanfattning med syfte att ge svar åt studiens frågeställningar.

Alla sex informanter beskriver pedagogisk dokumentation som ett positivt arbetsverktyg i förskolans dagliga arbete. Informanterna är eniga om att pedagogisk dokumentation kräver kommunikation och reflektion, de uttrycker att det två begreppen utgör en viktig grund för den pedagogiska dokumentationen. Deras utsagor tyder på att begreppet pedagogisk dokumentation är ett vedertaget och medvetet begrepp i förskolans verksamhet. Utsagorna visar också på att högre utbildning inte alltid är ett kriterium för att behärska en förståelse av en pedagogisk verksamhet. Detta kan förklaras med att kommunen erbjuder både barnskötare och förskollärare fortbildning inom pedagogisk dokumentation, de har dessutom under 2012 fått nya bestämmelser om hur det pedagogiska dokumentationsarbetet skall läggas upp. Personalen ska under 2013 använda sig av Powerpoint presentationer, när dokumentation presenteras för barn, föräldrar samt personal. Materialet består av en gemensam Powerpoint mall, som alla förskollärare och barnskötare ska använda vid dokumentering. Samtliga informanter uttrycker positiva känslor gentemot kommunens nya krav.

I analysen av intervjuerna kan man se att förskollärarnas utsagor utmålar ett större perspektiv på användningen av pedagogisk dokumentation, och även större kunskap bakom agerandet. Till skillnad från en del av barnskötarna, som beskriver att de inte väljer att arbeta med pedagogisk dokumentation, utan att de följer restriktioner från kommunen samt förskolechefen. Detta visar på att kunskap bakom agerandet är viktigt för att agerandet ska bli meningsfullt för alla involverade, det vill säga barn, personal, föräldrar och verksamhet. Att tro på det man agerar i skapar ett engagemang och ett intresse för vidareutveckling av den egna förståelsen. Dahlberg och Åsén uttrycker att man inom Reggio Emilia anser att en pedagogisk verksamhet kräver ständig reflektion och bearbetning, för att verksamheten ska utvecklas. Utveckling som sker i samband med en reflekterande verksamhet, tillför nyfikenhet, entusiasm och ett engagemang i förskolans praktiska vardag. Dahlberg och Åsén beskriver att ett reflekterande förhållningssätt ställer höga krav på personalen och dess professionalitet i sin yrkesroll (Dahlberg & Åsén 2005:205). Ett reflekterande förhållningssätt anser förskollärarna och barnskötarna i studien vara ett av grundförhållandet i ett pedagogiskt dokumentations arbete. Då det enligt Dahlberg och Åsén ställer höga krav på förskollärarna och barnskötarnas professionalitet att arbeta reflekterande, kan detta var en av orsakerna till att informanterna upplever att det pedagogiska dokumentationsarbetet är tidskrävande, och ibland svår att få till utan att andra delar av verksamheten går försummade. Inom Reggio Emilia anser man att den pedagogiska dokumentationen ska ha en central och självklar plats i den dagliga verksamheten (Dahlberg & Åsén 2005, s.205). Förskollärarna och barnskötarna

uttrycker att arbetet med pedagogisk dokumentation är mycket tidskrävande. Genom analysen kan man få en förståelse av att informanterna delar upp verksamheten i en kategori av praktiska och teoretiska göromål, och den pedagogiska dokumentationen i en kategori av praktiska och teoretiska göromål. Detta kan ses som att förskolorna då har två olika verksamheter att förhålla sig till och genomföra, vilket kan förklara informanternas beskrivning gällande tidsbrist. I Reggio Emilias pedagogiska filosofi tittar man på dokumentationen som en integrerad del i verksamheten (Rinaldi 2001:78).

Förskollärarna och barnskötarnas utsagor visar skilda uppfattningar av begreppet pedagogisk dokumentation och vad dokumentationen bör tillföra verksamheten, barnen, personalen och föräldrarna.

I analysen av förskollärarna och barnskötarnas utsagor är det av intresse för studien att belysa att utsagorna både innehåller likheter och olikheter. Likheterna är fler än olikheterna i informanternas beskrivning av pedagogisk dokumentation. Betydelsen av en enad och gemensam syn på verksamheten och barnen beskriver Rinaldi som avgörande för utformningen av den pedagogiska verksamheten och vad som händer i den. Rinaldi menar även att det i en pedagogisk verksamhet blir nödvändigt att reflektera över sin barnsyn och hur den kommer till uttryck i verksamheten (Rinaldi enligt Bjervås 2003, s.58).

Informanternas beskrivning och uppfattning av Reggio Emilias pedagogiska filosofi är både homo- och heterogen, vilket även Dahlberg och Åsén uttrycker i sina tankar om Reggio Emilia och dess anpassning på de Svenska förskolorna. Dahlberg och Åsén beskriver att Reggio Emilias pedagogiska filosofi kan ses som en prisma och en inspirationskälla för förskolorna, vilket leder till stort tolkningsutrymme. (Dahlberg & Åsén 2005, s.209).

Förskollärarna och barnskötarna beskriver arbetet med Reggio Emilias pedagogiska filosofi i övervägande positiva ordalag. I analysen kan man i stort se att informanterna har en samlad syn på Reggio Emilias pedagogiska filosofi, dock har informanterna valt att fokusera på olika delar av filosofins pedagogik. Den samlade synen på Reggio Emilia i förskollärarna och barnskötarnas utsagor kan kopplas till kommunen, samtliga av informanterna beskriver att kommunen som förskolorna är belägna i erbjuder fortbildningar och föreläsningar på ämnet, vilket ger personalen stöd i en gemensam uppfattning av Reggio Emilias pedagogik och hur den bör anpassas in i verksamheten. Informanterna beskriver kommunens fortbildningskurser som viktiga för en samlad och gemensam syn på Reggio Emilias pedagogiska filosofi i den dagliga verksamheten. De finns dock en del olikheter i informanternas intervjuer. Olikheterna

berör beskrivningar om hur verksamheten bör utformas och hur verksamheten påverkas. Den skiftande fokusen syns tydligast i analysen hos förskollärarna. Förskolläraren Camilla fokuserar i sin beskrivning av Reggio Emilia på verksamheten, till skillnad från Nicole och Britta. Nicole har en synlig fokus på pedagogikens inverkan på barnen i verksamheten. Britta fokuserar i sin intervju på hur personalen använder den pedagogiska filosofin och hur de har tagit den till sig.

Övervägande antal av informanterna beskriver att Reggio Emilias pedagogik handlar om lyssnande, barnet i fokus och att författa sig en kunskap kring barnets tankevärldar. Rinaldi som är en aktiv person inom Reggio Emilias pedagogiska filosofi, menar att lyssnandets och relationernas pedagogik är centrala metaforer inom pedagogiken, hon menar även att de är utmärkande för vad filosofin representerar (Rinaldi 2001, s.79).

Om det finns skillnader i förskollärarnas och barnskötarnas beskrivningar, vad kan dessa få för betydelse för det pedagogiska dokumentationsarbetet på förskolan?

Som tidigare beskrivits innehåller informanternas utsagor från intervjuerna flera likheter och olikheter. Skilda åsikter och uppfattningar i det dagliga arbetet med pedagogisk dokumentation och Reggio Emilias pedagogiska filosofi är vanligt förekommande. Detta kan delvis bero på det som Dahlberg och Åsén beskriver, att Reggio Emilia kan ses som en prisma. Arbetsverktyget pedagogisk dokumentation är ett brett begrepp, som kräver att förskollärarna och barnskötarna samlar på sig kunskap och erfarenhet av pedagogiskt dokumentationsarbete. Kunskap om pedagogisk dokumentation bidrar till att minska missuppfattning om vad pedagogisk dokumentation innebär. Den vanligaste missuppfattningen som sker i arbetet med pedagogisk dokumentation, är enligt Dahlberg, Moss och Pence att man utför barnobservationer i stället för pedagogisk dokumentation. Barnobservationer har till syfte att bedöma barnet och dess prestationer (Dahlberg, Moss & Pence 2003, s.218). I utsagor från intervjuerna är det enbart en av informanterna; förskolläraren Nicole, som uttrycker tankar som kan likna barnobservationer i sin utformning. I analysen av förskollärarna och barnskötarnas utsagor handlar skillnaderna om vad pedagogisk dokumentation innebär och vad den har för inverkan på verksamheten.

Skilda uppfattningar om vad pedagogisk dokumentation kan innebära för verksamheten kan leda till diskussioner, som i sin tur skapar möjligheter för nytänkande. Risken med dessa diskussioner kan bli att samtalets fokus hamnar på vad pedagogisk dokumentation innebär,

och inte hur dokumentationen bör inverka och anpassas in i verksamheten. Pedagogisk dokumentation är ett verktyg i förskolan som i sig ska leda till reflektion, diskussion och nytänkande. Om personalen missar den aspekten av det pedagogiska dokumentationsarbetet, försummas en stor del av dokumentationens egentliga syfte för verksamheten, barnen och personalen. Dokumentationen integreras inte med verksamheten, utan tillämpas när det finns tid.

Samtliga informanter uttrycker att pedagogiskt dokumentationsarbete är tidkrävande, och att det i vissa fall försummar övrig verksamhet.

Sammanfattningsvis vill jag belysa att pedagogisk dokumentation och Reggio Emilias pedagogiska filosofi har varit intressant att studera och forska i, samt att studien har fyllt sitt syfte. Under arbetets gång har jag samlat på mig kunskaper om pedagogisk dokumentation och Reggio Emilias pedagogiska filosofi. Det har varit en intressant och spännande resa som har gett mig insikt i att det pedagogiska arbetsverktyget pedagogisk dokumentation och Reggio Emilias pedagogiska filosofi, är områden inom förskolans arena som är mycket komplexa och tolkningsvänliga.

I ett fortsatt arbete av samma karaktär, finner jag det intressant att studera förskolor som inte är Reggio Emilia inspirerande, och förskolor av samma kaliber som informanterna i min studie arbetar på, Reggio Emilia inspirerade förskolor. Med syfte att studera och jämföra deras arbete med pedagogisk dokumentation.

Källförteckning

Bjervås, Lise-Lotte (2003). "Det kompetenta barnet". I: Johansson, Eva & Pramling Samuelsson, Ingrid (red.) *Förskolan- barns första skola!* Poland: Studentlitteratur

Dahlberg, Gunilla, Moss, Peter & Pence, Alan (red.) (2003). *Från kvalitet till meningsskapande*. Södertälje: Fingraf Tryckeri AB

Dahlberg, Gunilla & Åsén Gunnar (2005). "Loris Malaguzzi och den pedagogiska filosofin i Reggio Emilia. I: Forsell, Anna (red.). *Boken om pedagogerna*. Stockholm: Liber

Dalen, Monica (2011). *Intervju som metod*. Oslo: Gleerups Utbildningar AB

Jonstoj, Tove & Tolgraven, Åsa (2001). *Hundra sätt att tänka om Reggio Emilias pedagogiska filosofi*. Växjö: Davidsons Tryckeri AB

Lenz Taguchi, Hillevi (2012). *Pedagogisk dokumentation som aktiv agent*. Falkenberg: Gleerups Utbildningar AB

Lenz Taguchi, Hillevi (1999). *Varför pedagogisk dokumentation?* Stockholm: Elanders Gotab

Rinaldi, Carla (2001). ”Dokumentation och utvärdering: vilket är sambandet?”. I: *Project Zero Reggio Children. att göra lärandet synligt*. Stockholm: HLS Förlag

Stukát, Steffan (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur

Sundberg, Gunnar (2005). ”John Dewey- reformpedagog för vår tid?” I: Forsell, Anna (red.). *Boken om pedagogerna*. Stockholm: Liber

Säljö, Roger (2010). ”Den lärande människan – teoretiska traditioner”. I: Lundgren, Ulf P., Säljö, Roger & Liberg, Caroline(red.) *Lärande skola bildning Grundbok för lärare*. Stockholm: Natur & Kultur

Säljö, Roger (2005). ”L. S. Vygotskij – forskare, pedagog och visionär”. I: Forsell, Anna (red.). *Boken om pedagogerna*. Stockholm: Liber

Vecchi, Veia (2001). ”Nyfikenhet och förståelse”. I: *Project Zero Reggio Children. att göra lärandet synligt*. Stockholm: HLS Förlag

Wallin, Karin (2004). *Reggio Emilia och de hundra språken*. Stockholm: Liberg.

Övriga källor

Intervju med barnskötaren Jonna 2012-10-15

Intervju med förskolläraren Camilla 2012-10-16

Intervju med förskolläraren Britta 2012-10-17

Intervju med förskolläraren Nicole 2012-10-22

Intervju med barnskötaren Sara 2012-10-22

Intervju med barnskötaren Therese 2012-10-25

Skolverket (2012). *Uppföljning, utvärdering och utveckling i förskolan- pedagogisk dokumentation*. Sverige: AB typoforn

Skolverket (2011). Läroplan för förskolan 1998 reviderad 2010, Lpfö 98 reviderad 2010.
Stockholm: Edita

www.reggioemilia.se 2012-05-10

Bilaga 1

Intervjuguide

- Presentera mig själv, namn, ålder, utbildning, termin, ämne på arbetet.
- Informantens namn?
- Ålder?
- Utbildning/ar?
- Yrkeslivserfarenheter inom barnomsorg och förskola
- Beskriv hur det är att arbeta på en Reggio Emilia inspirerad förskola
- Beskriv vad pedagogisk dokumentation är för dig
- Beskriv dina erfarenheter av att jobba med pedagogisk dokumentation
- Beskriv hur du upplever arbetet med pedagogisk dokumentation
- Hur använder du/ni pedagogisk dokumentation i den vardagliga verksamheten?
- Beskriv varför ni/du väljer att använda det i den dagliga verksamheten
- Beskriv för- och nackdelar med pedagogisk dokumentation, utifrån dig själv, dina erfarenheter och kunskaper.
- Beskriv en vardaglig situation ur förskolans verksamhet, där pedagogisk dokumentens har en central och synlig plats både för pedagoger, barn och föräldrar/ eller där du önskar att den hade det.
- Beskriv din uppfattning av 2013 års krav från kommunen, att alla pedagoger ska kunna använda sig av Powerpoint presentationer, i arbetet med pedagogisk dokumentation.
- För vem har man pedagogisk dokumentation?
- Hur upplever du att pedagogisk dokumentation påverkar verksamheten, barnen och deras förståelse av inlärningsprocessen?
- Vilka begrepp skulle du beskriva som centrala/viktiga i samband med pedagogisk dokumentation?
- Är pedagogisk dokumentation viktig för förståelsen av barns erfarenheter? förskolans utvärdering och utveckling? Samt pedagogens på egen utveckling?

- Beskriv om det händer någonting med verksamheten när man använder arbetsverktyget pedagogisk dokumentation?
- Finns det något/några mål och/eller slutmål med pedagogisk dokumentation?